

Nr 3, Oktober 2025

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Tema: Europa

The world may change. **World class doesn't.**

In today's changing world, we face technological, financial and logistical challenges that conventional thinking just won't match.

It takes innovative, pragmatic thinking to push boundaries and develop clever solutions.

We call it the thinking edge.

www.saabgroup.com

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

*Oberoende tidskrift för försvar
och säkerhet sedan 1890. Utges
av Allmänna Försvarsföreningen.*

Vårt Försvar utkommer med fyra nummer per år. Tidskriften är ett populärvetenskapligt, opolitiskt organ för analys och debatt i försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Ulf Hammarström

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson

E-post: jeppsson.tommy@hotmail.com

Redaktionskommitté:

Johanna Gårdmark, Gunilla Herolf,
Tommy Jeppsson, Bo Jifält och Minou
Sadeghpour.

Grafisk design och tryck:

ClearDesign.se

Nästa nummer:

18/12 2025

Material:

Publicering av artiklar införda i
Vårt Försvar medges med angivande av
källan. Tidskriften tar inte ansvar för
insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 350 SEK.

Pris t o m 25 år: 100 SEK.

Bankgiro 482-8885 eller Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

AFF:s kansli:

AFF:s kansli, Teatergatan 3,
111 48 Stockholm

Kanslichef Emma Holmgren

E-post: aff@aff.a.se

www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Omslagsbild: Vår kontinent konfronteras med de största utmaningarna sedan andra världskriget, varför europeisk enighet och fasthet är av största betydelse. Foto: © European Union.

Många och stora utmaningar

Utmaningarna för vår kontinent på kort såväl som på längre sikt är många och komplicerade, samtidigt som de har säkerhetsrelaterade aspekter.

Säkerhetsaspekten är grundläggande för fortsatt samhällsbyggande och innefattar breda spektra. Här har Natos och EU:s medlemsländer att hantera Rysslands krig i Ukraina, interna säkerhetshot från icke-statliga våldsaktörer, de långsiktiga frågetecknen kring transatlantiskt försvarssamarbete samt de problem som härrör från immigrationstrycket och en accelererande klimatkris. Mycket stora försvarssatsningar krävs av de europeiska stater som är medlemmar av Nato, ambitioner som utmanas av dels inrikespolitiska strömningar i länder som Tyskland och Frankrike, dels av de hot som härrör från en möjlig negativ ekonomisk utveckling.

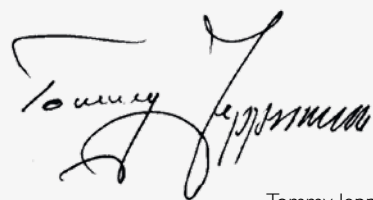
Givet osäkerheterna kring den långsiktiga utvecklingen av ett hållfast och trovärdigt transatlantiskt samarbete behöver EU fortsätta att stärka sin roll som säkerhetsskapande aktör. Det kräver politiskt ledarskap, vilja till samarbete och prioriteringar där säkerhet kan komma att ställas emot välfärds-satsningar. Samtidigt krävs ett fortsatt arbete för bevarandet av de demokratiska värdena, vilka av breda befolkningsgrupper uppfattas vara kärnan i det som är värt att försvara.

Värmeböljor med temperaturer på mer än fyrtio grader och omfattande skogsbränder borde övertyga också de mest inbitna klimatförnekarna. Konsensus finns inom forskningen – klimatförändringarna är en av de största utmaningarna, inte bara mot Europa utan globalt och kräver åtgärder som inte låter vänta på sig. En grön omställning kräver stora investeringar i dito teknik

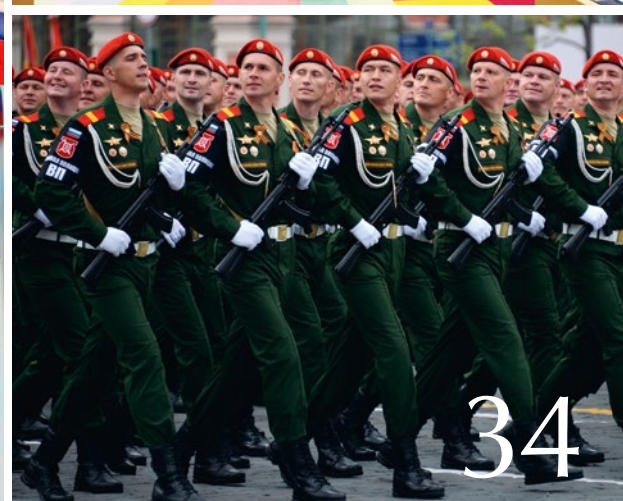
som syftar till resurseffektiva och konkurrenskraftiga ekonomier, minskade utsläpp och skydd av miljön. På vår kontinent är konsekvenserna av de försämrade klimatrelaterade livsbetingelserna tydligast i medelhavsländerna, där extrem torka, vattenbrist och ökad risk för skogsbränder är påtagliga. Södra Spanien, Grekland och Turkiet är särskilt utsatta, där stora delar av befolkningen riskerar att drabbas av vattenbrist.

I många europeiska länder är ekonomisk ojämlikhet och arbetslöshet stora utmaningar i arbetet med att skapa en hållbar arbetsmarknad. Tillväxt och sysselsättning hotas av exempelvis osäkerheter rörande tullarna. Den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning kräver lösningar för att hantera arbetskraftsbristen och välfärdssystemens fortsatta hållfasthet. Detta samtidigt som migration och integration kräver lösningar, dels för att ta tillvara immigranternas yrkeskvalifikationer, dels för att möta de spänningar som invandringen utlöser i de europeiska samhällena.

I år uppmärksammas 80 år av fred inom den Europeiska unionen. Arbetet för att bibehålla denna fred är i vår tid angelägnare än den varit sedan 1945. Samtidigt är upprätthållandet av den regelbaserade världsordningen en verklig utmaning när andra länder, särskilt de stora och tongivande, inte längre verkar acceptera spelreglerna.

Tommy Jeppsson

VÅRT FÖRSVAR Nr 3, Oktober 2025

Noterat

5 Lars Holmqvist

Ny generalsekreterare

7 Minou Sadeghpour
Ett öppet försvar för ett öppet samhälle

Förändrad konkurrensbild

8 Marianne Aringberg Laanatz
Komplex strategi för EU visavi de arabiska gulfstaterna

Tema: Europa

12 Michael Sahlin
"Europas" utmaningar 2025

15 Gunilla Herolf
Direktoratets återkomst

17 Lars-Erik Lundin
Polens försvars- och säkerhetspolitik 2025

19 Jenny Ingemarsdotter
Nästa steg för Europas civila försvar

22 Kristina Sandklef
Europa och Kina

24 Björn Ottosson
Försvarssatsningar – mer än försvarssatsningar!

26 Anna Jäderström
Europas roll i en ny strategisk tid

Analys

28 Jörgen Elfving
Ukraina – Perpetuum mobile eller?

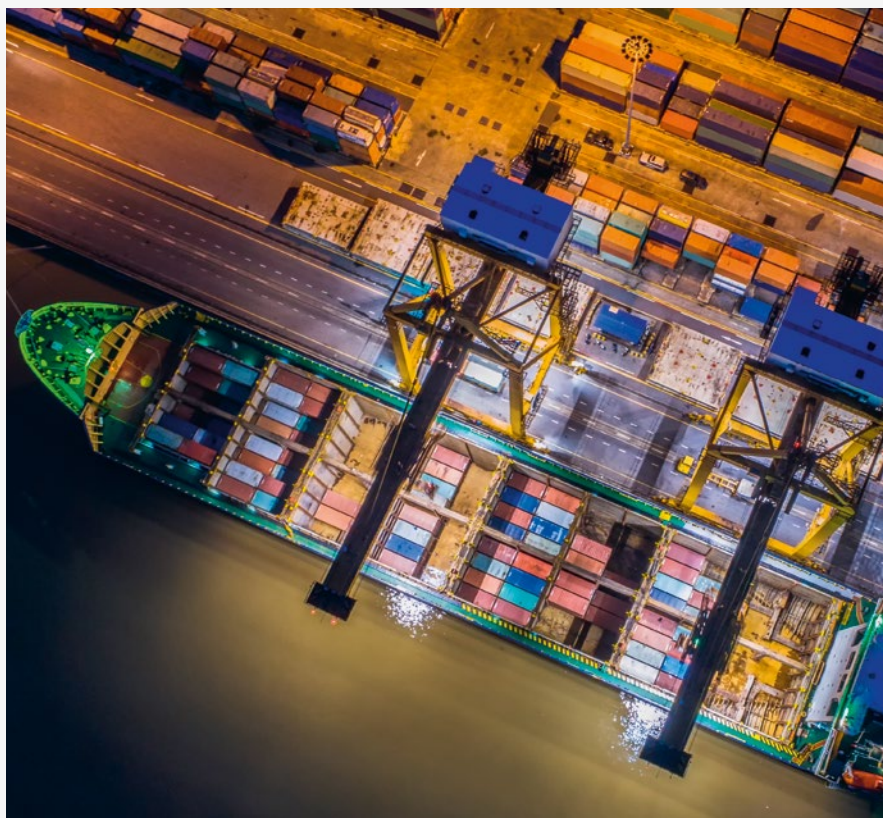
31 Håkan Edström
Enade vi stå – söndrade vi falla?

34 Mats Ström
Läget på Natos nordöstra flank

36 Christian Braw
Folkrätt i krig och fred

Ord i tiden

38 Alexander Eklund
Försvarsgenomgång – Totalförsvarets framtid

Många analytiker oroas över de långsiktigt negativa effekter som bedöms bli resultatet av den amerikanska tullpolitiken. Foto: Travel mania / Shutterstock.com.

EFFEKTER AV USA:S TULLPOLITIK MOT KINA

Importen till USA från Kina har minskat kraftigt under 2025. I juni i år var siffran 18,9 miljarder USD, jämfört med 41,6 miljarder i januari. Mer än en halvering, vilket ser ut som en amerikansk framgång. Men under samma period ökade importen från Vietnam från 9,5 miljarder USD till 17,7. Det medelstora Vietnam (101 miljoner invånare) exporterade alltså i juni marginellt mindre än jätten Kina, vilket förefaller vara helt orimligt. En möjlig orsak är s k transshipment. En kinesisk vara skickas till Vietnam, slutmonteras eller modifieras något, förpackas om och exporteras sedan vidare till USA med märkningen "Made in Vietnam". Andra länder vars export har ökat kraftigt under 2025 är Mexiko, Indien, Irland och ett antal stater i Sydostasien.

Den amerikanska administrationen bör ha haft fyra mål med de höjda tullarna: minska handelsunder-

skottet mot Kina, minska Kinas globala inflytande över leveranskedjorna, skydda amerikanska jobb och industrier samt skapa tullintäkter till staten. Förekomsten av transshipment riskerar att underminera samtliga fyra mål. Däremot kan administrationen kortsiktigt visa på minskad obalans mot Kina. Om den kraftiga förändringen till stor del beror på just transshipment, lär det längre fram leda till konsekvenser både för amerikansk utrikespolitik och den amerikanska allmänhetens förtroende för den förda politiken.

I juli meddelade administrationen i fallet Vietnam att tullsatsen ska vara 20 % och på transshipment 40 %. Man är alltså medveten om problemet men hållningen lär leda till gränsdragningsproblematik.

Källor: Washington Post 2/7, census.gov

UTÖKAD VÄRNPLIKT FÖR OFFICERARE?

Den särskilde utredaren generalmajor Roland Ekenberg presenterade i juli ett slutbetänkande kallat *Redo!* om personalförsörjningen av Sveriges militära försvar.

En del i betänkandet är ett förslag att yrkesofficerare och reservofficerare, vilka tjänstgjort i minst ett år, ska få utökad värnplikt fram till 70 år. Idag är gränsen för dessa 47 år, liksom för befolkningen i övrigt.

Källa: regeringen.se, 14/7

KÄRNVAPEN I KINA

Enlig SIPRI har Kina på några år nära fördubblat sin kärnvapenarsenal, till bedömt totalt 600 stridsspetsar idag. Detta är fortfarande långt mindre än de två största kärnvapenmakterna Ryssland och USA med över 5 000 stridsspetsar vardera, men det talas om att det kinesiska målet är 1 500 stridsspetsar år 2035.

Källa: sipri.org

Den kinesiska upprustningen på kärnvapenområdet kan påverka andra länder i regionen, som t ex Japan och Sydkorea att utveckla en egen nukleär förmåga. Foto: solarseven / Shutterstock.com.

HANDBOK I CIVILT FÖRSVAR OCH KRISBEREDSKAP FÖR KOMMUNER

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) står bakom en serie med handböcker avsedda för kommunal verksamhet. Detta gör man i samarbete med Sveriges kommuner och regioner (SKR) och andra berörda myndigheter.

Handböckerna ger stöd för de som arbetar med att förbereda kommuner inför kriser eller i verksamheter som alltid måste fungera, t ex skola, vård och omsorg, dricksvattenförsörjning och renhållning. Tanken är att i denna serie samla all relevant information för de som arbetar med totalförsvarsfrågor i kommunal verksamhet.

I tidiga versioner låg handböckernas fokus på fredsmässig krisberedskap, men har med omvärldsläget och regeringens krav utvecklats mot civilt försvar. Samlingsbegreppet som MSB nu använder för krisberedskap plus civilt försvar, är *civil beredskap*.

Syftet är att hjälpa kommunerna att stärka sin beredskap. Handboken beskriver bland annat:

- lagar och regler,
- ansvar och roller,
- planering,
- risker och sårbarheter samt
- utbildning och övning.

Även om den primära målgruppen återfinns i kommunal verksamhet, kan handböckerna utgöra värdefull läsning även för personal på statliga myndigheter, privata företag, organisationer och för enskilda.

Källa: msb.se

MSB:s fokus är i allt större utsträckning det civila försvarets verksamhet vid höjd beredskap och krig. Foto: Johan Eklund / MSB.

HAMAS OCH GAZA

Bevakningen av det pågående kriget i Gaza har av uppenbara skäl fokuserat på själva krigföringen. Det stora antalet dödsoffer, den omfattande förstörelsen av infrastruktur i området samt återkommande anklagelser om

israeliska försök att svälta ut Gazas befolkning har fångat vår uppmärksamhet. Krigföringen har inte bara kritiserats internationellt utan även inom Israel. Som exempel har CIS (Commanders for Israel's Security), en sammanslutning av pensionerade

högre officerare från Israels väpnade styrkor och från dess underrättelse- och säkerhetstjänster, ifrågasatt den förda politiken.

Men vid en FN-konferens i juli enades Arabförbundet, EU och 17 andra länder om att kräva att Hamas återlämnar gisslan och ger upp sitt styre. En deklaration behöver i sig inte innebära någon omedelbar förändring, men det är ändå intressant att dessa länder nu lyfter blicken från konsekvenserna av konflikten, till dess orsaker.

Källor: BBC, SVT Nyheter och andra nyhetsbyråer

Det mänskliga lidandet i Gaza, inte minst det som drabbar barn, upprör omvärlden och skapar en intern såväl som internationell opposition mot Israels krigföring. Foto: Anas-Mohammed / Shutterstock.com.

Lars Holmqvist är egen företagare, reservofficer och försvarsdebattör.

Ett öppet försvar för ett öppet samhälle

Unga är en mycket viktig grupp att informera rörande de aktuella säkerhetsfrågorna. Foto: Rolf_52 / Shutterstock.com.

Minou Sadeghpour.
Foto: Larsson/Bjäreklin.

När jag tillträder som generalsekreterare för Allmänna Försvarsföreningen (AFF) är det med en tydlig känsla av ansvar, men också av samhörighet. Vi går in i en tid där det inte längre räcker med att några få förstår, planerar och förbereder. För att Sverige ska stå starkt i morgondagens kriser och konflikter måste hela samhället vara med, på riktigt.

”Preparing for war is not the job of the Armed Forces, it’s the job of the country. The armed forces fight battles, countries fight wars.”

Ovanstående citat fångar kärnan i vårt uppdrag.

Försvaret av Sverige börjar inte vid en gräns eller utgår från någon (-ra) organisation (-er). Försvaret av vårt land börjar i medvetenheten, beredskapen och viljan hos människorna, oaktat var dessa bor i landet. Därför är folkförankring inte ett tillägg till totalförsvaret. Det är dess fundament.

Allmänna Försvarsföreningen har i över ett sekel varit en samlande

kraft för kunskap och dialog om säkerhetsfrågorna, alltid politiskt obunden, liksom alltid förankrad i ett samhällsengagemang. I tider av osäkerhet och oro behövs arenor för samtal, där vi kan förstå sammanhang, diskutera lösningar och bygga tillit. Det är vår roll att möjliggöra ett samtal där fler kan förstå, delta och bidra. Vi ska inte tala till samhället, vi ska tala med det.

Folkförankring kräver närvaro.

Folkförankring kräver närvaro. Det kräver att vi finns där människor lever sina liv. Det gäller i hemmet, i skolan, i föreningslivet, i arbetslivet liksom i det digitala rummet. Det kräver att vi lyssnar lika mycket som vi informerar, och att vi vågar öppna upp försvarsfrågorna för fler röster och fler erfarenheter. När kunskap

fördjupas i dialog, inte isoleras i expertis, växer också förtroendet.

Min ambition som generalsekreterare är att göra AFF ännu mer relevant, tillgänglig och inlyssnande. Vi ska fortsätta att fördjupa oss, men också förklara. Vi ska värna principer, men våga ifrågasätta metoder. Vi ska vara en röst som bär, men aldrig överröstar. Vi ska engagera fler, med nya sätt att mötas, och med öppenhet inför frågor som ännu inte ställts.

Försvarspolitik är i grunden en fråga om vilket samhälle vi vill skydda.

För AFF är svaret tydligt. Vi vill ge vårt bidrag till ett öppet, demokratiskt och inkluderande Sverige. Ett samhälle där fler känner ansvar och där fler får möjlighet att bidra. Tillsammans stärker vi motståndskraften, varje dag, varje vecka, varje månad, året runt.

Minou Sadeghpour är generalsekreterare i Allmänna Försvarsföreningen.

Komplex strategi för EU visavi de arabiska gulfstaterna

*GCC-staterna har utvecklats till allt viktigare marknader för EU-länderna och är fortsatt så, men konkurrensbilden har förändrats genom den snabbt växande handeln med Kina, som nu har gått om handeln med EU, skriver **Marianne Aringberg Laanatza**.*

När president Trump har rört om i den globala handelspolitiken och drämt till EU och många andra länder med tullhöjningar och hot, behöver EU en offensiv frihandelspolitik. Det handlar om att realisera *Mercosur*¹, förhandla med Indien, Indonesien och återkomma till de arabiska gulfstaterna inom Samarbetsrådet, GCC, som bildades 1981 av Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudiarabien och Förenade arabemiraten. Situationen är en annan idag än när GCC 1989 erbjöd EG att ingå ett frihandelsavtal på mycket gynnsamma villkor, men EG var inte redo.

EG TOG GCC FÖR GIVET

GCC eftersträfvade ett likadant frihandelsavtal som EG och Israel ingick 1975. Detta avvisades av EG, som i stället erbjöd ett enkelt

samarbetsavtal utan ömsesidiga handelspolitiska förpliktelser, dock med utfästelser om ett framtida frihandelsavtal. 1990 inleddes frihandelsförhandlingar – men på oacceptabla villkor för GCC. Det hela gick i stå 2008. EU krävde bl a att GCC:s frihandelsområde först måste utvecklas till en tullunion, vilket skedde 2003. Den stora stötestenen var att EU inte kunde ge tullfrihet utan förbehåll på de enda viktiga exportprodukterna från GCC, nämligen petrokemiska produkter och aluminium, samtidigt som GCC var beredda att ge EU tullfrihet för alla produkter. Gulfstaternas produktionsenheter för petrokemiska produkter och aluminium var nybyggda och tekniskt avancerade och erbjöd mycket hög kvalitet och konkurrenskraftiga priser på världsmarknaden.

EU krävde acceptans för både kvoter och rätten att kunna återinföra tullar om importen från GCC skulle öka för mycket, d v s att konkurrerande företag inom EU skulle klaga, oftast med motiveringen att produkterna var subventionerade. EU ville skydda gamla europeiska industrianläggningar, medan gulfstaternas enda motivering, för att ingå ett frihandelsavtal med EG/EU, var att försäkra sig om ett permanent marknadstillträde till EG för produkterna ifråga.

ÖKAD KONKURRENS

GCC-staterna har utvecklats till allt viktigare marknader för EU-länderna, men konkurrensbilden har förändrats genom den snabbt växande handeln med Kina, som nu har gått om handeln med EU. Den ekonomiska utvecklingen inom GCC har varit enorm och regionen ses som

1) Mercosur, eller Southern Common Market, är ett sydamerikanskt handelsblock som grundades 1991. Det är en tullunion som syftar till att främja frihandel och ekonomisk integration mellan medlemsländerna Argentina, Brasilien, Paraguay och Uruguay.

Ett resursrikt område med inbyggda spänningar. Foto: Anton Balazh / Shutterstock.com.

ett oerhört attraktivt område som handels- och investeringspartner med mycket stora finansiella muskler. Numera står Indien, Kina och Japan på kö för att slutföra sina frihandelsförhandlingar med GCC. Kina ligger långt framme. I detta läge kommer EU-kommissionens ordförande von der Leyen in på scenen och vill omgående återuppliva de gamla frihandelsförhandlingarna från 2008. Nu är det bråttom.

GCC-länderna har tidigare inte ställt några större motkrav på EU om investeringar eller köp av olja och gas. Efter Sovjetunionens upplösning och det kalla krigets slut bestämde sig EG/EU för att helt prioritera import av olja och gas från Ryssland framför GCC-länderna. EG/EU drev fram upprättandet av ett särskilt avtal, *the Energy Charter Treaty, ECT*, vilket trädde i kraft i april 1998 och som manifesterade att framöver gällde storsatsningar på Ryssland. Avtalet var unikt med dess multilaterala utformning för energisamarbete

under internationell lag. Det inkluderade investeringsskyddsregler och en tvistlösningsmekanism.

1989 erbjöd GCC EG att ingå ett frihandelsavtal på mycket gynnsamma villkor, men EG var inte redo.

Som mest uppgick antalet stater som ratificerat avtalet till femtiotre. Alla EU-länderna ingick liksom Euratom samt länderna i forna Sovjetunionen, inklusive alla stater i Centralasien. Ryssland ratificerade

dock aldrig avtalet. Sedan dess har vindarna vänt, dels strider avtalet mot Parisavtalets ambitioner för miljön med dess Agenda 2030. I ECT saknades miljöaspekterna.

NY OLJE- OCH GASPOLITIK

Sedan Rysslands fullskaliga invasion i Ukraina 2022 framstod ECT som helt oacceptabelt, då all import av olja och gas från Ryssland skulle upphöra. Sedan dess har enskilda EU-länder flytt ETC och till sist hela EU, men investeringsskyddet knutet till ingångna projekt gäller i tjugo år. I det nya läget skulle olje- och gasimport från GCC kunna få ett ordentligt uppsving, men plötsligt har EU-kommissionen känt sig tvingat att binda upp sig för gas och olja från USA, pådrivet av president Trump.

I EU:s omvärldspolitik har Rysslands krig mot Ukraina och dess säkerhetspolitiska dimensioner blivit centrala. EU har försökt förmå GCC-staterna att följa sanktionerna som EU infört mot Ryssland och att stödja Ukraina.

Men, samtidigt som dessa krav ställts på GCC, har EU visat föga förståelse för GCC-ländernas egna stora säkerhetspolitiska problem främst med Iran, tidigare också med Irak.

Undantaget är det breda amerikansk-europeiska engagemanget i befrielsen av Kuwait i Gulfkriget 1991, då USA och flera västländer ingrep. USA såg till att Saudiarabien och Kuwait fick betala ordentligt för allt, så att de amerikanska militära insatserna blev en mycket god ekonomisk affär. GCC var helt emot den amerikansk-brittiska invasionen i Irak 2003 och helt ovilliga att bistå finansiellt. Iraks anspråk på Kuwait går långt tillbaka och motiverades av att Kuwait utgjort en del av den osmanska provinsen Basra. Det aktualiserades när britterna lämnade Kuwait 1961 och ett regimskifte i Irak krävdes innan Kuwaits självständighet erkändes av Bagdad. Att frågan var fortsatt infekterad visade

de återkommande konflikterna som kulminerade när Irak 1990 invaderade och ockuperade Kuwait.

REGION MED MOTSÄTTNINGAR

Dagens motsättningar mellan å ena sidan de små arabiska gulfstaterna, Bahrain, Qatar och de emirat som idag utgör Förenade arabemiraten, FAE, och å andra sidan Iran tog sin början när britterna skulle lämna regionen helt 1971, efter att ha kontrollerat områdets utrikes- och försvarspolitik från 1820.

När britterna slutligen skulle lämna emiraten 1971, ställde Iran genast krav på att få tillbaka Bahrain, som tidigare hade styrts av Iran, men erövrades 1783 av Bani Utbah i samverkan med andra arabiska mindre stammar från Kuwait. Den ledande familjen, Al Khalifa, tog över kontrollen både av ön Bahrain och fastlandsområdet Qatar. Efter flera regionala stamkonflikter kom Qatar

att bli ett brittiskt protektorat 1916 under Abdullah Al Thanis ledning. Både Al Khalifa- och Al Thani-familjerna styr fortfarande över Bahrain respektive Qatar. Utifrån egna erfarenheter beslöt de att ställa sig utanför den nya politiska konstellationen, som skulle bli Förenade arabemiraten.

Men Iran har fortsatt med olika hållhakar på dessa småstater. I Bahrain är majoriteten av befolkningen shia under inflytande från Iran och landets ledande ayatollor är utbildade i Iran. Att monarkin och de inflytelserika grupperna, som styr landet, huvudsakligen är sunniaraber, har återkommande skapat stora spänningar och tidvis våldsamma manifestationer från de bahrainiska shiiternas sida mot regimen. Mot denna bakgrund var det givet att Bahrain direkt skulle ansluta sig till Abraham Accord, som Trump initierade under sin första period som president.

Den ekonomiska utvecklingen inom GCC har varit enorm och regionen ses som ett oerhört attraktivt område som handels- och investeringspartner med mycket stora finansiella muskler. Foto: Ole Dor / Shutterstock.com.

Irans hållhake på Qatar sammanhänger med att merparten av de gasfyndigheter som gjort Qatar superrikt delas med Iran, där merparten av gasen på större djup finns på den iranska sidan. När Iran är missnöjt med Qatar, kommer iranska utspel om planer på gigantiska utbyggnader av just dessa gasfyndigheter med syftet att få Qatars gastillgångar att snabbare sina och därmed hota landets rikedom på sikt.

Irans konflikt med Förenade arabemiraten gäller främst öarna Abu Musa samt Större och Mindre Tunbs, som ligger strategiskt i Persiska viken. Denna fråga har nyligen också blivit viktig för EU. Enligt internationell rätt borde dessa tre öar tillhöra Förenade arabemiraten, men britterna och amerikanerna hade ett omfattande samarbete med shahen av Iran och agerade inte när Iran 1971, två dagar före upprättandet av FAE, förmådde emiren i Sharja att underteckna ett memorandum om att acceptera upprättandet av en iransk militärbas på Abu Musa. Annars skulle denna ö liksom de båda Tunbs-öarna ockuperas av Iran.

Det nybildade FAE tog genast upp frågan i FN. En allvarlig konflikt uppstod mellan iranska militära företrädare och emiratiska familjer på Abu Musa 1992, då den iranska sidan plötsligt begärde att de egyptiska gästarbetarna, som arbetade på ön i emiratisk regi, skulle behöva iranska visum för att vistas där. Iran har fortsatt att hävda att Abu Musa och Tunbs-öarna är iranskt territorium. Situationen förvärrades ytterligare, när den dåvarande iranske presidenten Ahmedinejad 2012 besökte Abu Musa utan tillstånd från FAE. Genom åren har GCC fortsatt att driva frågan om FAE:s territoriella rätt till öarna. När FAE:s betydelse växt i omvärlden, har också dess tryck på andra internationella aktörer att bekänna färg i dispyten ökat. Numera står både Ryssland och Kina på emiratens sida, trots att Iran sedan 2023 är medlem i *Shanghai Co-*

operation Organisation, SCO, som leds av Kina och Ryssland. Nu har också EU ställt sig bakom detta krav, vilket få EU-aktörer tycks vara medvetna om.

ETT HÖGT SPEL

I frihandelsavtalsförhandlingarna mellan EU och GCC kommer åtskilliga viktiga aspekter upp som valet av teknologi inom olika områden, exempelvis om 5G och dess fortsatta utveckling och därmed Ericssons framtida roll och dess konkurrens med Huawei etc.

Irans konflikt med Förenade arabemiraten gäller främst öarna Abu Musa samt Större och Mindre Tunbs.

Men långt innan EU kan få fart på sina frihandelsförhandlingar med de sex GCC-staterna, kan tiden och utrymmet springa förbi, då spelplanen delvis förändrats. Det handlar om hur FAE har singlat ut sig själv som en snabb föregångare inom GCC. Trots att FAE ingår i GCC:s tullunion rusar staten vidare och sluter det ena avancerade bilaterala frihandelsavtalet efter det andra, som inkluderar high tech och allt annat. Om man ingår i en tullunion ska man per definition som medlemsstat inte på egen hand kunna ingå frihandelsavtal med tredje land. Så lyder EU:s regler och det är dessutom EU som krävde att GCC skulle gå från ett frihandelsområde till en tullunion för fortsatta frihandelsförhandlingar. Så var det då, men nu är EU också intresserad av att ingå ett avtal om

Ekonomiskt Partnerskap, s k CEPA, med just FAE.

Innehållet i dylika CEPAs är allt från tullfrihet och/eller väsentliga tullreduktioner, borttagande av tekniska handelshinder, ökat marknadstillträde för produkter från FAE och ökad investeringstakt inom prioriterade sektorer. Dessa avtal är mer långtgående på vissa områden än tidigare frihandelsavtal, då de inkluderar investeringsregler, konkurrensregler, regler om offentlig upphandling m m. Även diversifiering vad gäller teknologival, produkter och handelspartners ingår, kombinerat med en spridning av FAE:s strategi för kapitalinvesteringar, upprättandet av gemensamma kapitalfonder etc. FAE vill genom sin avtalsstrategi inte riskera att styras av någon enskild internationell huvudaktör, vare sig från väst eller öst.

I FAE:s globalstrategi för handels- och teknikutveckling är Kina och USA viktigast jämte EU, Ryssland, Indien, Japan och inte minst Israel. Men, av strategiska skäl inkluderar målgruppen också många mindre stater och u-länder, varav en del har viktiga råvaror. I raden av stater som redan ingått CEPAs, som är i kraft, finns Indien, Israel, Indonesien, Turkiet, Kambodja, och Georgien. Vidare har CEPAs undertecknats av ytterligare fjorton stater. I denna grupp ingår länder som Sydkorea, Chile, Vietnam, Australien, Malaysia, Nya Zeeland, Ukraina och Kenya. Förhandlingar har redan avslutats med ytterligare sju länder, allt från Kongo-Brazzaville, Marocko, Ryssland, Armenien, Kazakstan och Belarus. En given fråga är: När kommer EU på banan och hur mycket kommer innehållet och de principer som FAE redan utvecklat i sina ingångna CEPAs att påverka utformningen och förhandlingsutrymmet för EU?

Marianne Aringberg Laanatz är forskare med inriktning på Mellanöstern, Nordafrika och Centralasien.

"Europas" utmaningar 2025

– riktning öst, riktning väst,
riktning syd, och inifrån

I all den ovisshet och osäkerhet som nu präglar den europeiska och globala scenen, särskilt om Ukraina och de konkreta hot som denna kris kan komma att rikta, och de facto riktar, mot vitala europeiska säkerhetsintressen, finns att begrunda en tät skog av relevanta aktörer, initiativ och format. Såväl inom som utanför EU och Nato som nu växer fram.

Michael Sahlin

"We continue to stand firmly by the side of Ukraine. We are united as Europeans and determined to jointly promote our interests. And we will continue to cooperate closely with President Trump and with the United States of America, and with President Zelenskyy and the people of Ukraine, for a peace in Ukraine that protects our vital security interests."

Detta citat ur ett uttalande, gjort den 9 augusti 2025, definierar "we" som statscheferna i Storbritannien, Frankrike, Italien, Tyskland, Polen, och Finland samt EU-kommissionens ordförande. Sammanhanget och ärendet gällde det då förestående bilaterala (eller möjligen trilaterala, inklusive Zelenskyy) mötet i Alaska mellan presidenterna Putin och Trump. Urvalet europeiska signatörer som kallar sig "we" ("as Europeans") utgör ett, med anledning av händelseutvecklingen, reaktiverat särskilt europeiskt format: "Coalition of the Willing" (de "villigas" koalition). Det tillkom på fransk-brittiskt initiativ i en liknande situation tidigare under året, också då som reaktion på den uppenbara risken att USA:s nytilträdde president skulle försöka göra det han förutskickat under valkampanjen, att göra upp med kollegan Putin om förutsättningarna för eldupphör och fred i Ukraina, över huvudet på krisens i övrigt närmast berörda.

Åter handlar det om den grannliga uppgiften att förekomma en direktuppgörelse mellan Trump och Putin, utan närvaro och medverkan av vare sig det västallierade Ukraina eller ledande europeiska statschefer, och samtidigt försöka rädda vad som räddas kan i denna volatila situation av grundbultarna i det transatlantiska samarbetet, särskilt rörande stödet för Ukraina. En svår balansgång, nu liksom tidigare, bl a eftersom "européerna" (oavsett format och geografi) mycket väl vet att den eventuella förlusten, helt eller delvis, av hittillsvarande amerikansk ryggtäckning, ytterst genom den strategiska kärnvapenavskräckningen, kommer att ta många år att ersätta med europeiska satsningar, om ens alls möjligt.

När detta skrivs medio augusti 2025, dagarna innan det aviserade toppmötet mellan Trump och Putin, har vi bakom oss en sommar med betydande dramatik på de olika konfliktarenorna, förutom Ukraina även, och inte minst, Mellanöstern. Både Ukraina men också Mellanöstern, särskilt Gaza-katastrofen, har på en mängd olika sätt manifesterat problematiska värderings- och intressekonflikter mellan parterna på respektive sidor om Atlanten. De har accelererat redan väckta frågor, och institutionella och finansiella krafttag, om konsekvenser för Europas del av utmaningarna både från öst, väst och syd.

Vikten av europeisk enighet är central i en situation som inte saknar vare sig mera näraliggande som fjärran belägna mörka moln. Foto: © European Union.

Det är viktigt i detta läge, när vi av tvingande skäl återkommande talar om "utmaningar för Europa", att erinra oss om historiken av varierande förståelser av detta politiskt laddade begrepp. Därav markeringen med citationstecken i rubriken. Det är också av vikt att påminna om att vi ömsom refererar till "Europa" som arena, och ömsom som aktör. Detta beroende på aspekt och kontext, varvid det i grunden handlar, analytiskt och politiskt, om ett slags ömsesidigt beroendeförhållande där Europa (oavsett geografisk definition) som arena betingar och sätter gränser för vad Europa som aktör kan åstadkomma inte minst utrikespolitiskt. Och där Europa som aktör påverkar självbild och sammanhållning m m, i dragkampen mellan centrifugala och centripetala krafter.

Detta låter teoretiskt men är faktiskt viktigt, särskilt när det handlar om att definiera "Europa" geografiskt och politiskt, både historiskt och framåtblickande.

Vi bör inte glömma de grandiosa visionerna från slutskedet av det kalla kriget. Europa "från Vancouver till Vladivostok" hette det i en visionär version för att säkra nordamerikanskt deltagande i förhandlingar utan att därmed fullt ut inkludera dess territorium. Uttrycket "Från Atlanten till Ural" definierade tydligare det område som i

första hand avsågs när det till exempel gällde rustningskontroll. I dagarna, för 50 år sedan, undertecknade 35 ledare i öst och väst den europeiska säkerhetskonferensens (ESK) slutakt i Helsingfors. Efter det kalla krigets slut svällde, på grundval av denna slutakt och tillkomsten av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), antalet medlemsstater till imponerande 57, inklusive bl a de centralasiatiska staterna.

Det är således en realitet, även i dagens avsevärt mer problematiska situation med betydande svårigheter för OSSE att finna roll och mening, att en existerande säkerhetsorganisation och säkerhetsordning bygger på ett Europabegrepp som i princip sträcker sig just från Vancouver (inkl. USA och Kanada) till Vladivostok (inkl. Ryssland, men inte Kina), även om gränsdragningen i sydöstlig riktning alltid varit betydligt vagare. Var slutar "Europa" och var börjar Mellanöstern (frågar man sig inte minst i Turkiet och på Cypern)?

Om själva poängen med dessa vida Europabegrepp var (och i OSSE:s fall väsentligen fortfarande är) att i skarven mellan det kalla kriget och den era som tycktes komma efter tillskapade institutionella format för säkerhetspolitisk dialog och säkerhetsstrukturutveckling tvärs över de forna barri-

ärerna, så innebär dagens formatbyggen naturligtvis diametralt annorlunda strävanden.

För europeisk del gäller det nu dels att mobilisera motstånd mot ett aggressivt Ryssland, väsentligen till stöd för kandidatlandet Ukrainas motståndskamp, dels att bygga motståndskraft mot (och samtidigt inflytande över) utmaningarna söderifrån och dels att ta höjd för frågetecknen rörande USA:s väg vidare under Trump och skapa ökad europeisk handlingsfrihet genom väsentligt och snabbt ökad gemensam försvarsförmåga.

Omvandlingen reflekterar uppenbarligen radikalt förändrade geopolitiska och militärstrategiska förutsättningar. Då var "väst", segraren i det kalla kriget, på offensiven. Nu handlar det, för "Europas" del, snarare om en grundläggande defensiv i förhållande till ett växande hot österifrån och i viss mån söderifrån och ett allmänt erkänt behov av, och krav på, ökad autonomi tillika ansvarstagande i förhållande till ett radikalt annorlunda USA under Trump, och hans efterföljare.

I all den ovisshet och osäkerhet som nu präglar den europeiska och globala scenen, särskilt om Ukraina och de konkreta hot som denna kris kan komma att rikta, och de facto riktar, mot vitala europeiska säkerhetsintressen, finns att begrunda en tät skog av relevanta aktörer, initiativ och format. Såväl inom som utanför EU och Nato som nu växer fram. Europas strävan att skärpa sitt bett och sin tyngd som aktör underbyggs av en hektisk resursmobilisering och ett institutionsbygge som i sin tur omformar Europa som arena, på sätt och i en utsträckning som inte är möjligt att bedöma idag. Det gäller att se till att de olika formaten förenar komplementaritet, representativitet och styrbarhet, också med avseende på vilket politisk-geografiskt Europabegrepp som utgör grund och referensram.

För EU, men också för Nato, tillkommer så utvidgningspolitiken som ytterligare komplicerar definitionen av både arena och aktör. Vilket "we" åsyftas, egentligen?

Utmaningarna i riktning öst är för Europa, i detta sammanhang främst EU och europeiska Nato (plus Kanada), uppenbarligen primärt Putins Ryssland, med Kina så här långt i bakgrunden, och vad som kan komma att ske i olika scenarier beträffande utfallet av kriget, på kortare och längre sikt. Vad som ska ske till följd av det aviserade toppmötet i Alaska och "européernas" försök i sista stund att förekomma ett, för europeisk/ukrainsk säkerhet, entydigt negativt utfall som priset för vapenvila och "fred" var alltså okänt i mitten av juli, men kommer

med säkerhet att följas av flera liknande krismoment. Enkla och snabba lösningar finns inte, som alla numera vet. Också Donald Trump.

A tt utmaningar numera finns, för Europa i alla format, också i riktning västerut står tydligt och klart, analytiskt om än inte alltid politiskt. En sak är den grannliga, värderingsmässigt inte sällan smärtsamma, balansgång som Europa har att bedriva här och nu, i alla transatlantiska format.

Än mer grannliga är den risk som att döma av snart sagt all oberoende rapportering från dagens USA och observerbara trender i utvecklingen absolut inte kan bortses ifrån, nämligen risken att USA under Trumps, i nuläget, allsmäktiga styre rör sig antingen mot kaotiska förhållanden med destruktiva inslag av våld eller mot diktatur i en eller annan form. I båda fallen ett nytt, okänt och potentiellt farligt USA. I balansgången mellan alliansvärn och strävan till ökad strategisk autonomi måste europeisk höjd tas, om än med största försiktighet, även för detta obehagliga och krävande scenario. Närmaste år blir indikativt viktiga.

”Enkla och snabba lösningar finns inte, som alla numera vet.”

D ärtill kommer att arenan Europa (oavsett...) måste "tillåta" aktören Europa att agera klokt och framsynt gentemot den breda paletten av utmaningar i riktning syd, d v s främst ringverkningarna av Mellanösterns kriser och krig (särskilt Gaza-traumat) i kombination med de inrikespolitiska och värderingsmässiga kostnaderna för det tillkämpade försvaret mot den globala massmigrationen. Här hänvisas till rubrikens tal om utmaningar för Europa "inifrån".

Utmaningarna för Europa – eller "Europa" eller "EU(ropa)", som vi i Krigsvetenskapsakademien skrev i vårt tidigare projekt om Sverige i Europa (SES) i dessa olika riktningar och på olika sakområden, ter sig alltså formidabla när de ska beaktas i samband med att EU ska både fördjupas, stärkas och utvidgas och Nato ska överleva aktuella hot. Från Ryssland om fortsatt aggression och från USA om en reträtt från det ansvarstagande för europeisk säkerhet som konstituerat begreppet "väst" sedan det andra världskriget.

Det europeiska svaret på dessa utmaningar måste också vara formidabelt, helst med bevarad enighet.

Michael Sahlin är fil.dr, tidigare ambassadör, generaldirektör och statssekreterare.

Direktoratets återkomst

Västeuropas tre stora i nytt samarbete

Med Donald Trumps återval som president ökade behovet av europeiskt samarbete ytterligare. Bakgrunden var president Trumps uppenbart positiva hållning till president Putin, och hans syn på Rysslands krig mot Ukraina som framför allt ett europeiskt problem.

Gunilla Herolf

Frankrike, Storbritannien och Tyskland har i kraft av sin stormaktsstatus, och oberoende av politiska förhållanden, en betydande ställning inom europeiskt samarbete. Under den period då Storbritannien ingick i EG/EU var relationerna mellan de tre, särskilt mellan Storbritannien och de övriga, inte alltid harmoniska, men informellt var kontakterna ändå täta mellan dem. Samarbetet, som ofta

ägde rum inför möten och gemensamma viktiga beslut, fick av andra benämningen *direktoratet*. I uttrycket låg en del irritation från övriga länder. Som de såg det föregrep de tre stora de diskussioner som skulle föras inom EG/EU och skedde därefter på institutionernas bekostnad.

Med Brexit upphörde av naturliga skäl direktoratet – Storbritannien var inte längre medlem i EU och relationerna var också sämre. Inom säkerhets- och försvarsområdet fungerade emellertid det bilaterala samarbetet mellan de tre utmärkt och detsamma gällde samarbetet inom Nato.

Fortfarande fanns emellertid en önskan allmänt i Europa om att kunna få ett närmare samarbete med Storbritannien inom det säkerhetspolitiska området. Lösningen kom genom det franska initiativet om att bilda ett *European Political Community (EPC)*, vilket omfattade alla europeiska länder utom Ryssland och Belarus. Initiativet togs strax efter det ryska fullskaliga anfallet på Ukraina i februari 2022.

Med Donald Trumps återval som president ökade behovet av europeiskt samarbete ytterligare. Bakgrunden var president Trumps uppenbart positiva hållning

Europas tre stora stater företrädare, i rådande akut situation, Europas intressen gentemot USA och Ryssland. Foto: Viachaslau Krasnou / Shutterstock.com.

till president Putin, och hans syn på Rysslands krig mot Ukraina som framför allt ett europeiskt problem. Situationen diskuterades vid EPC-möten hösten 2024, vilket ledde till skapandet av E6-gruppen.

E6-gruppen är en flexibel grupp av länder i Europa och består, förutom av Frankrike, Storbritannien och Tyskland, också av Italien, Polen och ibland Spanien, men även något annat land kan vara del av gruppen. Dessa länder kan i stort sett sägas vara de tyngsta i kraft av militär och ekonomisk styrka i Europa. Inom det samarbete som skedde inför Putin-Trump-mötet i Anchorage utgjorde Finland den sjätte medlemmen, uppenbart i kraft av president Stubbs personliga kapacitet.

De främsta medlemmarna i det flexibla samarbete som nu skapats är ändå Frankrike, Storbritannien och Tyskland. Uppenbart är i denna situation att deras sammanlagda styrka, i alla avseenden, är betydligt större än den som någon annan konstellation av tre länder skulle kunna uppvisa.

Det nya direktoratet är emellertid annorlunda än tidigare. Medan de tre tidigare agerade för sina enskilda intressen företräder de nu, i en akut situation, Europas intressen gentemot USA och Ryssland. Därmed har de också stöd av övriga stater i Europa med några få undantag som Ungern.

Gemensamt har de tre tagit ett antal initiativ, besökt Ukraina tillsammans och uttalat sig i frågor som gällt Iran, Gaza etc. Även om detta inte formellt gjorts i Europas namn får det den effekten. I det ligger inte bara de tre ländernas tyngd utan också att de, i många av de frågor som det gäller, traditionellt haft olika inställningar.

Enskilt har också ledarna tagit olika initiativ och lett dem. Redan 2024 övertog Tyskland och Storbritannien gemensamt ledningen från USA för det så kallade Ramstein-samarbetet, som koordinerar leveranser av vapen till Ukraina. Det skedde efter att USA dragit sig tillbaka från ledarskapet. Arbetet med att samla den så kallade "koalitionen av villiga" länder, som först möttes i London i mars 2025, leddes av Storbritannien och Frankrike. Den tyske förbundskanslern, Friedrich Merz, var den som i augusti 2025 samlade de tre och därefter E6 till att, för Europas räkning, sammanställa de krav som enligt européerna borde ställas på ett avtal med Ryssland. Generellt skiljer sig det samarbete som nu sker mellan länderna från det

tidigare genom att samarbetet nu sker i nära kontakt med EU:s och Natos främsta företrädare, framför allt Ursula von der Leyen, Kaja Kallas och Mark Rutte.

De säkerhetspolitiska bilaterala relationerna som, också efter Brexit, manifesterats i olika avtal, har under den senaste tiden blivit ännu tätare mellan de tre länderna. Mellan Frankrike och Storbritannien har det långvariga Lancaster Treaty-samarbetet fortsatt att utvecklas. I juli 2025 slöt de två dessutom Northwood-avtalet, som innebär ett ökat samarbete beträffande den gemensamma kärnvapenarsenalen. Mellan Storbritannien och Tyskland har två omfattande avtal ingåtts. Förra årets Trinity House-avtal innehåller såväl försvarsindustriella delar som en överenskommelse om gemensamt försvar utöver det som Natomedlemskapet innebär. I år uppgaderades avtalet ytterligare med det så kallade Kensingtonavtalet. Frankrike

och Tyskland, som traditionellt har det närmaste samarbetet, har också fått bättre personliga relationer mellan ledarna då den mer Europainriktade Friedrich Merz efterträdde Olaf Scholz. En del svårösta samarbetsproblem finns dock, bland annat beträffande den gemensamma utvecklingen av ett stridsflygplan. Man har också olika åsikter i handelsfrågor och hur man ska förhålla sig till de amerikanska utspelen.

Det är lätt att se direktoratets fördelar under en period då Europa hotas utifrån och måste kunna agera snabbt. Att E3 ibland utökar sin grupp till vad som kallas E6 är också en fördel för att kunna inkludera fler åsikter. Tar man dessutom in gruppen "koalitioner

av villiga" länder får man in en majoritet av de europeiska länderna som också är engagerade i att hjälpa Ukraina.

Frågan är dock hur de storas dominans kommer att fungera när fokus ligger på andra områden. Kan direktoratets ledarskap vara det rimligaste i en orolig tid, men i längden leda till splittring när små länder upplever att de inte deltar i rimlig utsträckning i viktiga frågor?

Dessutom finns det ytterligare en svår och viktig knut för Europa att lösa. Frågan är hur man ska kunna integrera EU-länderna och de europeiska Natoländerna i ett gemensamt samarbete där fokus ligger på att skapa säkerhet i ett framtida Europa i en mycket osäker framtid.

Gunilla Herolf är fil.dr och forskare samt ordförande i Vårt Försvars redaktionskommitté.

”Medan de tre tidigare agerade för sina enskilda intressen företräder de nu i en akut situation Europas intressen gentemot USA och Ryssland.”

Polens försvars- och säkerhetspolitik 2025

Polen genomför en militär upprustning som utvecklar landets försvarsmakt till en av Europas starkaste. Foto: Poppy Pix / Shutterstock.com.

Nu går det undan när Polen utvecklar sitt försvar på ett sätt som saknar motsvarighet i de flesta, om inte alla, Natoländer. Det senaste året har Warszawa snabbt cementerat sin roll som Natos främsta försvarsmotor på östra flanken.

Lars-Erik Lundin

Det har tagit sin tid för Sverige och svenskarna att upptäcka Polen efter det kalla krigets inkapsling av detta stora och viktiga grannland bakom en kall järnridå med därmed följande språklig isolering från väst. 1980-talets Solidarnosc-dramatik fortsatte en process som i öst inletts redan under slutet av 60-talet, inte minst i Dubčeks Tjeckoslovakien. Men vi svenskar har fortfarande svårt att ta in att detta lands befolkning på cirka 40 miljoner invånare genomför en snabb utveckling, med hjälp av EU-stöd, präglad av digital innovationskraft från ett svårt utgångsläge, även om många problem kvarstår att hantera. Landet har, trots oron för

rättsstatlighet och EU-fientlighet, karakteriserats av stark politisk sammanhållning för att värna landets suveränitet efter enastående prövningar över sekler av förtryck och aggressioner.

Och nu går det undan när Polen utvecklar sitt försvar på ett sätt som saknar motsvarighet i de flesta, om inte alla, Natoländer. Det senaste året har Warszawa snabbt cementerat sin roll som Natos främsta försvarsmotor på östra flanken. Med en försvarsbudget som når 4,7 % av BNP 2025, högst i hela alliansen, och en politisk prioritering av säkerhet i såväl EU som nationellt, är Polen en nyckelaktör för Sveriges egen trygghet i Östersjöområdet.

Polens parlament har redan öppnat för 5 % av BNP 2026. Den breda folkopinionen stödjer satsningen: drygt tre fjärdedelar av polackerna anser att höga försvarsutgifter är nödvändiga.

Efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har moderniseringstakten accelererat. Det Patriot-baserade polska Wisla-systemet för luft- och robotförsvar nådde initial operativ förmåga i december och backas upp av ett amerikanskt logistikavtal på nära 2 miljarder USD samt ett kommandosystem på 2,5 miljarder USD. Därtill beställde Polen i våras LTAMDS-radar och ytterligare 48 Patriotlavetter för 9,3 miljarder USD, vilket förväntas skydda landets östra gräns senast från 2028. Samtidigt växer armén kraftigt: från 99 000 soldater 2014 till 216 000 år 2024, med sikte på 300 000 senast år 2035.

För Sverige innebär upprustningen ett bredare säkerhetsnät runt Baltikum. Det gäller för oss att se den större bilden, Ryssland har inte bara att hantera Natos svar på en möjlig aggression i Baltikum. Man har att ta hänsyn till vad Nato och Ukraina gör längs hela frontlinjen från norr till söder i Europa och utanför Europa, militärt och civilt, materiellt och virtuellt, symmetriskt och asymmetriskt. Det är svårt att tro något annat än att Ryssland i det sammanhanget noga följer utvecklingen just i Polen där invektiven i den ryska propagandan mot Polen nog får antas avspegla en i realiteten ökad respekt samtidigt som Ryssland försöker undergräva den polska sammanhållningen och motståndsviljan.

Polsk-litauiska projekt för gränsinfrastruktur, civil krisberedskap och gemensamma övningar påbörjades i maj med EU-stöd på över 30 miljoner euro och ländernas cyberförsvarsstaber har en permanent arbetsgrupp sedan 2022. Polen efterfrågar samtidigt en höjning av Natos minimikrav till 3 % av BNP och har säkrat en amerikansk lånegaranti på 4 miljarder USD för fortsatt modernisering.

Under sitt EU-rådsordförandeskap januari–juni satte Polen agendan med mottot "Security, Europe!". EU drev igenom:

- extra militärt stöd till Ukraina,
- ett nytt europeiskt försvarsindustriprogram (EDIP) och
- lanseringen av SAFE-fonden på 150 miljarder euro för försvarsberedskap.

EU-ledare gav i juni Tusk-regeringen beröm för att ha skiftat unionens fokus i riktning mot hård säkerhet och konkurrenskraft.

Polens president har starkt veto över lagstiftning, och den 1 juni vann konservativ Karol Nawrocki (PiS-stödd) andra valomgången med 50,89 % mot liberala Warszawaborgmästaren Rafał Trzaskowski (KO) med 49,11 %. Nawrocki signalerar fortsatt hård linje mot Ryssland men större skepsis mot EU-integration och Ukrainas Nato-inträde än Tusk-regeringen. Det öppnar för institutionella konflikter: presidenten kan blockera rättsstatsreformer som krävs för EU-medel, medan regeringen kontrollerar budget och internationella avtal.

Vad Sverige bör bevaka:

1. Operativ integration: Förutsättningarna för polsk-svenska samövningar i Nato-ram förbättras ytterligare. Möjligheterna att snabbt utnyttja polska baser för svenskt flyg och vice versa likaså.
2. Försvarsindustriella möjligheter: Polens rekordinköp av luftvärn och artilleri skapar leveranskedjor där svenska sensorer och underhåll till dessa kan vinna mark.
3. Politisk dubbelkommandostruktur mellan president Nawrocki och premiärminister Tusk kräver löpande omvärldsanalys; ett presidentiellt veto mot EU-initiativ kan indirekt bromsa svenska möjligheter att få del av unionens försvarsfonder.
4. Gränskontroller och migrationspolitik riskerar att påverka den fria rörligheten för både personal och materiel vid värdlandsstöd.

Polen 2025 framstår som en väsentlig del av Sveriges egen säkerhetsgeometri. Landets historiskt höga försvarsbudget, snabba tekniska modernisering och aktiva EU- och Natoroll förstärker hela nordöstra Europas avskräckning. Samtidigt skapar ett konservativt presidentämbete och en liberal regering en inrikes maktbalans att följa noga. För svenska beslutsfattare gäller det att fördjupa det praktiska samarbetet, särskilt inom luft- och missilförsvar, samtidigt som man bevakar hur polsk inrikespolitik kan påverka gemensamma EU-initiativ. På så vis kan Sverige maximera nyttan av Polens säkerhetsambitioner och stärka ett gemensamt skydd för hela Östersjöregionen.

Lars-Erik Lundin är fil.dr och tidigare ambassadör.

”För Sverige innebär upprustningen ett bredare säkerhetsnät runt Baltikum.”

Nästa steg för Europas civila försvar

Samarbetet mellan länderna är avgörande för ett framgångsrikt beredskapsarbete inom EU. Foto: justit / Shutterstock.com.

Från ett svenskt perspektiv är många av de tankar och principer som nu förs fram på EU-nivå inte nya, vilket kan bero på att strategin för en beredskapsunion i mångt och mycket bygger på finskt beredskapstänkande.

Jenny Ingemarsdotter

Våren och sommaren 2025 har varit en intensiv tid i EU:s pågående civila beredskapsuppbyggnad. Nya strategier har lanserats, åtgärder har beslutats och budskap hamrats in. Inte minst har EU-kommissionen betonat att det nu brådskar att stärka Europas försvar. EU ska bli en "beredskapsunion" som står bättre rustad att skydda människor i en värld präglad av växande risker, osäkerheter och hot. Men hur ska detta gå till, och vad betyder det för det svenska totalförsvaret som också är under uppbyggnad?

Den 9 juli lanserade EU-kommissionen för första gången någonsin en strategi för beredskapslagring. För den som inte är bekant med hur EU arbetar med beredskap kan strategin fungera som en bra ingång till vad som onekligen är en komplex värld av initiativ och dokument som tas fram i EU:s olika institutioner.

Historiskt har beredskapslagring varit något av en paradgren i Sveriges totalförsvaret, vilket gör just denna strategi extra intressant ur vårt perspektiv. Frågan om hur en uppdaterad nationell försörjningsberedskap skulle kunna se ut har också varit i starkt fokus i svenska utredningar om det civila försvaret de senaste åren. Givetvis handlar beredskap om mer än lager, men låt oss börja där innan vi vidgar blicken till visionen om beredskapsunionen EU.

Frågan om det behöver finnas en bättre materiell beredskap för kriser är inte helt ny på EU-nivå. Det började just som en krisberedskapsfråga: hanteringen av den specifika risken för omfattande skogsbränder. Inom ramen för initiativet *rescEU* skapades därför år 2019 en så kallad strategisk reserv bestående av bland annat brandflyg och helikoptrar. Denna reserv, som kompletterar medlemsländernas nationella tillgångar, har sedan

dess byggts ut med resurser inom bland annat katastrofmedicin, energi, transport och logistik samt nödboenden.

Den nya strategin för beredskapslagring vill ta nästa steg i arbetet för att trygga nödvändiga förnödenheter inför kriser. Till att börja med handlar det inte längre bara om fredstida kriser, beredskap ska också byggas för hybridattacker och väpnade angrepp. Detta speglas inte minst genom strategins fokus på civil-militärt samarbete. Överhuvudtaget handlar strategin mycket om stärkt samarbete mellan medlemsstaterna och med EU, för att säkra att resurser används effektivt och i tid. Inom ramen för ett nytt EU-nätverk för lagerhållning ska medlemsstaterna utbyta bästa praxis, samordna lager och utarbeta gemensamma rekommendationer.

En viktig del av samarbetet handlar om att identifiera lagerluckor. Här blir strategin mer konkret i och med förslaget att utöka lagren på EU-nivå för att fylla luckorna. Det ska ske bl a genom ytterligare utbyggnad av *rescEU*-lagren. Några områden där ytterligare lagerutbyggnad ska ske är vattenrening, mobila broar (pontonbroar), reparationsutrustning för kablar, reservgeneratorer och minröjningskapacitet. Sedan 2022 har bland annat EU:s generatorer varit en del av stödet till Ukraina och har även använts i andra sammanhang, senast under stormen Éowyn på Irland i januari 2025. Lagringsstrategin handlar inte endast om själva lagren. En annan viktig del handlar om transporter och logistik, d v s att viktiga varor faktiskt kan flyttas över gränser dit, där och när de behövs.

Ur en svensk horisont kanske minnet av våra egna våldiga och kostsamma beredskapslager under det kalla kriget väcker frågan om storskaliga beredskapslager verkligen är realistiska för EU. Men som framgår av den nya strategin är målet inte att skapa enorma EU-lager av varje viktig vara. Strategin avser inte heller att dubblera eller ta över medlemsländernas egna ansvar för sin beredskap. Istället handlar det om att stärka nödvändig koordinering samt skapa vissa gemensamma resurser som kan komplettera nationella tillgångar vid större kriser. Samtidigt betonas att det med dagens komplexa hotbilder inte går att räkna med att kriser bara kommer att drabba ett land i taget, vilket har ökat relevansen av EU-gemensamma åtgärder. Förutom de rent krishanteringsmässiga aspekterna finns också en säkerhetspolitisk dimension, beredskapslagring utgör en viktig del i arbetet med att skapa trovärdig avskräckning och beredskap för konfliktscenarier.

EU:s strategi för beredskapslagring är bara en av 30 nyckelåtgärder i den nya strategin för beredskapsunionen (*the European Preparedness Union Strategy*) som antogs i mars 2025. Denna övergripande strategi utgör i sin tur en viktig pelare i EU:s försvars- och säkerhetspolitiska arbete som sedan 2022 sker i ett uppväxlat tempo. Förutom Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina detta år finns också andra, interna, faktorer som går längre tillbaka i tiden. I strategin identifieras tre brister som historiskt sett har präglat EU:s krishantering: den har varit reaktiv snarare än proaktiv, den har varit splittrad över olika institutioner och resurserna har varit alltför begränsade.

För att råda bot på detta gav EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen i mars 2024 i uppdrag till Finlands före detta president, Sauli Niinistö, att göra en analys av vad EU kan göra för att stärka beredskapen, den civila såväl som militära. Niinistös förslag låg sedan till grund för beredskapsunionsstrategin. Resultatet blev inte bara en lista på åtgärdsförslag utan också en vision om att EU ska bli en beredskapsunion som bygger på en kultur av inbyggd beredskap inom alla politikområden och genom att engagera hela samhället. Konkret ska beredskapen stärkas inom sju tematiska områden, nämligen: framtidsanalys, skydd av viktiga samhällsfunktioner, allmänhetens beredskap, offentlig-privat samarbete, civil-militärt samarbete, krishanteringssamordning samt samarbete med externa parter.

”Överhuvudtaget handlar strategin mycket om stärkt samarbete mellan medlemsstaterna och med EU.”

För att EU ska bli en beredskapsunion i alla dessa aspekter krävs enligt Niinistö att medlemsländerna stärker sin egen beredskap nationellt, men också att de stödjer det gemensamma beredskapsarbetet som kommer att stärka allas säkerhet. Européerna måste helt enkelt inse att varje stat för sig själv kommer att kunna hantera skalan av de hot som nu tornar upp sig, oavsett om det handlar om massiva cyberattacker, klimatkatastrofer eller väpnade angrepp. Eller som von der Leyen har uttryckt saken: ”En ny verklighet kräver en ny beredskapsnivå i Europa.”

Som framgår av EU:s nya beredskapsstrategier präglas denna nya verklighet inte minst av växande ömsesidiga behov mellan civila och militära aktörer. I ett växande antal scenarier, som t ex extrema väderhändelser och hybrid- och cyberangrepp, kan civila aktörer behöva militärt stöd.

Omvänt kommer de väpnade styrkorna att behöva tillgång till civila resurser i händelse av krig. Sammantaget innebär detta hotspektrum, där inget längre kan uteslutas,

att kraven också har höjts på ett funktionellt och effektivt samarbete mellan EU och Nato. Detta betyder inte att beredskapsarbetet ska dubbleras. Snarare tycks utvecklingen ha fört med sig en tydligare ansvarsfördelning mellan EU och Nato, där Nato i praktiken formulerar militära behov medan EU bidrar genom att finansiera och bygga upp resurser.

Från ett svenskt perspektiv är många av de tankar och principer som nu förs fram på EU-nivå inte nya, vilket kan bero på att strategin för en beredskapsunion i mångt och mycket bygger på finskt beredskapstänkande. Även det svenska totalförsvaret grundas ju i idén om att engagera hela samhället och främja samverkan mellan olika aktörer, både civil-militärt och offentlig-privat. För Sverige finns därför anledning att bejaka EU:s beredskapsarbete då vår egen beredskap utgår från ett någorlunda funktionellt EU även under kriser, liksom att vi inte kommer att bli helt avskurna från avgörande handelsförbindelser.

En viktig del av det svenska arbetet med civilt försvar handlar just om försörjningsberedskap. Även om vår planering inte längre bygger på det kalla krigets hotbild "total avspärrning" har vi fortfarande vissa geografiska förhållanden att beakta, såsom långa avstånd samt ett stort beroende av sjötransporter för vår försörjning. Just transporter och logistik finns också med som en viktig del i EU:s strategi för beredskapslagring. Som betonas i strategin kan tillgängligheten av varor under en kris bara säkerställas om det finns robusta transporter och en fungerande infrastruktur för beredskapslagren.

Sammantaget finns alltså mycket för Sverige att bejaka och begrunda i de nya EU-strategierna. Den väldiga floran av förslag och initiativ kan i sig te sig som komplex, men om vi vill få inflytande på utvecklingen är det viktigt att sätta sig in i Europas "nya verklighet". Ensam är inte längre stark.

Jenny Ingemarsdotter är förste forskare på FOI.

Livsmedelsförsörjningen är en kritisk förmåga vid höjd beredskap och krig. Foto: Mickes Photos / Shutterstock.com.

Källor:

Ingemarsdotter, Jenny, "Beredskapsunionen EU: Så ser vägen ut mot ett europeiskt civilt försvar", Kungl Krigsvetenskapsakademiens *Handlingar och Tidskrift*, nr 2 april/juni 2025.

EU-kommissionen, "EU Stockpiling Strategy", COM(2025) 528 final, 9 juli 2025.

Välkomna att söka bidrag för åtgärder som bidrar till stärkandet av Sveriges försvar och fredsbevarande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer.

Ansökningar kan göras under två perioder per år:
1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

Europa och Kina

En viktig del av Kinas utrikespolitiska mål är att skapa en ny multipolär världsordning, som helst ska vara sinocentrisk med Kina i centrum.

Kristina Sandklef

Med en allt stormigare omvärld och ekonomisk kräftgång därhemma, som orsakat missnöje, har det kinesiska kommunistpartiet (KKP) sin vana trogen ökat förtrycket mot de som kritiserar KKP, samtidigt som man också har ökat på de patriotiska narrativen för hemmapubliken. Utrikespolitiskt innebär Trump-administrationens fokus på att göra USA starkt igen genom tillbakadragande från den internationella arenan och införande av handelstullar att Kina kan öka sin närvaro i de multilaterala institutionerna och stärka banden med likasinnade globalt.

För att stävja eventuellt missnöje mot partiets hantering av den ekonomiska inbromsningen försöker KKP att öka känslan av gemenskap genom att elda på patriotiska stämningar i landet. I början på 2024 infördes en ny lag om patriotisk utbildning, som ska gälla genom hela utbildningssystemet, men även för internetanvändare och utlandskineser, som uppmanas att tala väl om Kina. I centrum för den patriotiska utbildningen står tankegodis om den kinesiska nationens skönhet i form av natur och kultur, men också hur KKP byggt upp nationen till att vara så stark och framgångsrik som man anser sig vara idag. Officiella uttalandanden om att Kina kommer att kämpa till sista stund mot USA:s tullar är ett exempel på den ökade patriotismen.

Förutom ekonomin står Xi och KKP inför andra utmaningar som miljöförstöring, korruption och den fallande nativiteten. Den ekonomiska inbromsningen har lett till socialt missnöje som måste hanteras. KKP präglas av resiliens och det utbredda missnöjet hanteras genom ökad censur på internet, mer patriotism och fortsatt bekämpande av korruption.

Det gångna året har antikorrupptionskampanjen skördat nya offer, inte minst inom Folkets befrielsearmé, och flera höga militärer har på senare tid försvunnit ur offentlighetens ljus. Xi använder sig normalt av anti-korrupptionskampanjen för att göra sig av med antagonister, men eftersom en del av militärerna, som nu utreds för korruption, tillhör hans lojalister så tyder det på att det pågår en intern maktkamp inom KKP. Givet KKP:s icke-transparanta natur är det svårt att veta vad som exakt händer, men en gissning är att den kinesiska militären, likt den ryska, har problem med korruption och att en del av pengarna som borde ha gått till upprustning istället har försvunnit på vägen.

”Relationen med Ryssland präglas av samförstånd där båda länderna står upp mot USA och västvärlden.”

Utrikes fortsätter Kina att bygga allianser, men har tonat ner den tidigare mer aggressiva vargdiplomatin för att minska konfliktytorna. I oktober 2024 meddelades att Indien och Kina skrivit ett avtal om att sluta med militära provokationer i gränsområdena i nordvästra Indien och sydvästra Kina, där gränstvisterna lett till återkommande skärmytslingar mellan indiska och kinesiska gränssoldater med ett tjugotal döda soldater så sent

som i juli 2020. Avtalet blev officiellt strax innan Modi och Xi skulle träffas på BRICS-mötet i ryska Kazan och har av vissa analytiker tolkats som ett sätt för Xi att lugna ner relationen med Indien för att kunna fokusera sin militär på en eventuell invasion av Taiwan.

Relationen med Ryssland präglas av samförstånd där båda länderna står upp mot USA och västvärlden, men de ekonomiska intressena gör också att länderna har mycket gemensamt. Kina är definitivt en möjliggörare för Rysslands krig i Ukraina genom sin ryska oljeimport. Samtidigt agerar Kina och Ryssland olika. Den amerikanske Ryssland-Kina-forskaren Bobo Lo, som kallat relationen för ”bekvämlighetens axel”, menar att

EU och Kina står tillsammans för nästan 30 % av den globala handeln med varor och tjänster och för mer än en tredjedel av världens BNP.
Foto: Nicholas Ahonen / Shutterstock.com.

Ryssland agerar mer anarkistiskt globalt när de bryter mot krigets lagar, medan Kina navigerar i den regelbaserade världsordningen genom att försöka ändra dess strukturer inifrån. Trumps uttalade önskan att göra en omvänd Nixon där USA separerar Ryssland från Kina lär därför bli svår, inte minst som Kina och Ryssland har mer gemensamt med varandra än de har med USA, som de ser som en gemensam antagonist.

En viktig del av Kinas utrikespolitiska mål är att skapa en ny multipolär världsordning, som helst ska vara sinocentrisk med Kina i centrum. Under Trumps första presidentperiod ökade Kina sin närvaro i de multilaterala internationella organisationerna, men även i länder som USA prioriterat ner, inte minst i det globala syd, där de flesta av de länder som Trump beskrivit som "shit hole countries" finns. När Trump nu återigen lämnar organisationer som WHO ser Kina sin chans att öka sin närvaro i de multilaterala institutionerna.

I sin strävan att ändra på de normer som idag präglar de multilaterala organisationerna försöker Kina få in ordalydelser som "Belt and Road Initiative" och "mänsklighetens ödesgemenskap" i olika officiella FN-dokument, och man kritiserar de multilaterala organisationerna för att vara alltför präglade av västerländska värderingar som inte passar andra länder. Denna typ av narrativ uppskattas inte minst av auktoritärt styrda

länder med kolonialt arv, och har gett Kina många vänner i det globala syd. Dessutom har Kina varit med och grundat nya multilaterala organisationer med likasinnade länder som Shanghai Cooperation Organisation och BRICS.

Den globala oreda Trump nu skapar med sitt handelskrig och tillbakadragande från det globala syd genom nedmonteringen av USAID och nyhetskanaler som *Voice of America* och *Radio Free Asia* är något som Kina kommer att dra nytta av. Handelskriget med USA innebär också att Kina måste hitta nya exportmarknader, vilket inneburit en charmoftensiv mot grannländerna, det globala syd och inte minst EU.

Förutom tal om frihandel och multilateralism har Kina ställt sig bakom krav på att EU och Ukraina ska delta i fredsförhandlingarna om fredsavtal i Ukraina. Kina har erbjudit sig att skicka fredsbevarande trupp till Ukraina vid ett fredsavtal, och man försöker tona ner sitt stöd till Ryssland. Man försöker också att blåsa liv i det investeringsavtal, *Comprehensive Agreement on Investment (CAI)*, som strandade i EU-parlamentet våren 2021 när EU svartlistade fyra kineser som ansågs vara ansvariga för folkmordet i Xinjiang. Huruvida Kina lyckas med sin charmoftensiv mot EU återstår att se.

Kristina Sandklef är Kinaanalytiker.

Försvarssatsningar – mer än försvarssatsningar!

De omfattande satsningar som nu planeras bör därför inte enbart betraktas som försvarsinvesteringar, utan också som en potentiell drivkraft för att återge det europeiska samarbetet energi, riktning och långsiktig sammanhållning.

Björn Ottosson

De europeiska försvarsmakterna står inför en generationsutmaning, och konsekvenserna av ett misslyckande är större än vad många föreställer sig.

Det finns goda skäl att hävda att USA:s engagemang i Europa under det kalla kriget i hög grad möjliggjorde den europeiska integrationen. Med den amerikanska säkerhetsgarantin i ryggen vågade de europeiska staterna öppna sig mot varandra och integrera sina marknader. Denna integrationsprocess har dock stagnerat under senare år.

Det var därför långt ifrån självklart att väst skulle svara så kraftfullt och enat på Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022. Moskva hade snarare räknat med att Europa skulle förbli splittrat, i linje med en tydlig trend av försämrade transatlantiska relationer och växande europeisk fragmentering. Brexit och Donald Trumps presidentskap tolkades som bekräftelser på denna utveckling, och västs långsamma och svaga reaktioner på Rysslands tidigare aggressioner: Georgien 2008, Krim 2014 och kriget i östra Ukraina, förstärkte den bilden. Västs samlade svar 2022 blev därför ett strategiskt bakslag för Ryssland, men i Moskva lever analysen om ett fragmenterat Europa och en växande transatlantisk klyfta vidare.

De försvarssatsningar som följde efter invasionen var i många fall både ambitiösa och viktiga för både nationella förmågor och Natos kollektiva försvar. Men Trumps återkomst till Vita huset har förändrat förutsättningarna. Med sin tydliga preferens för nationalism, bilateralism och transaktionalism har Trump markerat att Europa måste ta ett större ansvar för sin egen säkerhet. Ett USA som i allt högre grad fokuserar på hemmafronten, sitt närområde och rivaliteten med Kina gör att frågan om Europas självständiga försvarsförmåga nu hamnat högst på dagordningen.

Utmaningen handlar därför inte bara om att bygga upp kapacitet, utan också om i vilken mån Europa kan, eller bör, komplettera, kompensera för eller helt ersätta amerikanska förmågor. Frågan om den amerikanska kursändringen är central för Europas framtida integration: ett minskat amerikanskt engagemang riskerar att leda till ökad fragmentering, men ett fördjupat europeiskt försvarssamarbete har potential att driva Europa mot fördjupad samhörighet.

Att bygga upp ett starkt europeiskt kollektivt försvar är en mångfacetterad process som kommer att ta en generation. Utgångsläget varierar kraftigt mellan staternas försvarsmakter, och det finns både allvarliga förmågegap och stora brister på materiel- och personalsidan. En särskilt svår utmaning är att locka unga européer till en karriär i uniform.

Vissa delar av det kollektiva försvaret är dock relativt okomplicerade, om än kostsamma, att förstärka. Inom fem till tio år är det möjligt att bygga upp lager av ammunition, bränsle och reservdelar, samt att stärka logistik och underhåll. Bristen på lufttankningskapacitet och strategiska transporter är påtaglig, men kan hanteras med tid och resurser. Även anskaffningen av fler långgräckviddiga precisionsrobotar och komponenter till ett integrerat luftförsvar är realistiskt att genomföra inom denna tidsram.

Avsevärt svårare är det att bygga upp egna så kallade ISTAR-förmågor (Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance), signalspaning, måluttag samt avancerade sambandssystem. USA:s dominans på dessa områden bygger på en global infrastruktur till lands, till havs, i luften och rymden – extremt kostsamt och tidskrävande att ersätta. Europa kommer därför under lång tid framöver att vara beroende av USA när det gäller förvarning, målinriktning och ledning av robotförsvar.

En annan brist gäller ledning av storskaliga mark- och flygoperationer. Här har USA unik erfarenhet och kompetens. Nato har åter börjat planera för en storskalig konflikt, men att återuppbygga en självständig europeisk planerings- och ledningsförmåga lär ta minst ett decennium, även under gynnsamma förhållanden.

Därutöver kräver ett fungerande kollektivt försvar en djup integration av de nationella förmågorna och interoperabilitet. Det handlar inte enbart om att uppfylla kvantitativa mål eller tillföra resurser, utan om att hantera en rad mer komplexa utmaningar: att överbrygga skillnader i historiska erfarenheter, strategiska kulturer och nationella intressen, att övervinna språkbarriärer och det faktum att man opererar ett stort antal olika plattformar. Dessa hinder är svåra och tidskrävande att ta sig över, men det är just här som den avgörande potentialen i de europeiska försvarssatsningarna ligger.

Lyckas integrationen på försvarssidan kan det få effekter långt bortom ökad militär säkerhet. I och med att de nu aviserade satsningarna på försvar och säkerhet är så omfattande, med Natos nya målsättning efter toppmötet i Haag på 5 procent av BNP som riktmärke, kan ett tätare försvarssamarbete över tid inte bara bromsa, utan i bästa fall också vända fragmenteringstendenserna och fungera som en katalysator för fördjupad integration. De satsningar som nu planeras bör därför

inte enbart betraktas som försvarsinvesteringar, utan också som en potentiell drivkraft för att återge det europeiska samarbetet energi, riktning och långsiktig sammanhållning.

Om satsningarna däremot misslyckas riskerar utvecklingen att gå i motsatt riktning: mot ett mer fragmenterat och försvagat Europa, där externa aktörer kan exploatera splittringen för att öka sitt inflytande. Ett sådant scenario skulle inte bara undergräva Europas förmåga att försvara sig, utan även minska dess samlade politiska och ekonomiska tyngd i världen.

”De europeiska försvarsmakterna står inför en generationsutmaning som sträcker sig långt bortom militära frågor.”

Med andra ord står de europeiska försvarsmakterna inför en generationsutmaning som sträcker sig långt bortom militära frågor. Ytterst handlar det om vilken roll Europa ska spela under de kommande decennierna: om kontinenten kan förbli en enad och relevant aktör med kapacitet att försvara sina intressen och värderingar, eller om den riskerar att reduceras till en arena för andra stormakters spel. I det perspektivet är

dagens försvarssatsningar inte bara en fråga om militär säkerhet, utan om Europas framtida enhet, handlingskraft och globala relevans.

Björn Ottoson är förste forskare vid FOI.

Om Europas ledare lyckas med integrationen på försvarssidan kan detta leda till fördjupad samhörighet mellan våra länder.
Foto: © European Union.

Europas roll i en ny strategisk tid

Reflektioner från London Defence Conference 2025

I ett fördjupat europeiskt försvars- och säkerhetssamarbete är EU en central aktör. Foto: areporter / Shutterstock.com.

Samtidigt som Europa fördjupar sitt försvarssamarbete, möter vi en växande konkurrens från de så kallade CRINK-länderna: Kina, Ryssland, Iran och Nordkorea. Dessa aktörer fyller systematiskt det maktvakuum som uppstår när USA trappar ned sitt engagemang i internationella institutioner och utvecklingssamarbeten.

Anna Jäderström

När tilliten vacklar uppstår inte bara osäkerhet, vi tvingas också omvärdera våra relationer och göra nya vägval. Vid årets London Defence Conference, ett forum för transatlantisk säkerhet där politiska ledare, militärer och experter från hela världen samlades, blev det tydligt att Europa står inför ett strategiskt skifte. Den länge självklara transatlantiska relationen utmanas nu av en alltmer oförutsägbar amerikansk politik. Frågan är inte längre *om* Europa kan stå på egna ben, utan *hur*, och tillsammans med *vilka*.

Flera av konferensens paneler förmedlade en bild av att Europa, trots ökade geopolitiska spänningar, uppvisar en tydligare strategisk samordning än på länge. Försvarssamarbetet fördjupas, nationella försvarsbudgetar stärks

och den gemensamma strategiska inriktningen är tydligare än på många år. Europa tar nu konkreta steg mot ökad strategisk autonomi. Inte för att ersätta USA, utan som en jämbördig partner. Den senaste tidens osäkerhet kring USA:s kort- och långsiktiga åtaganden har fungerat som en väckarklocka.

Den tidigare självklara transatlantiska relationen är inte längre lika självklar. Men i stället för att splittra Europa har denna insikt paradoxalt nog blivit en samlande kraft. Insikten om krisens allvar driver nu på viljan att ta ett större ansvar för vår gemensamma säkerhet.

Fler medlemsstater, däribland Sverige, stärker sina försvar, utökar sina Nato-åtaganden och investerar långsiktigt i både militär och civil beredskap. Samtidigt står

det klart att militär kapacitet i sig inte är tillräckligt. Strategisk autonomi förutsätter en robust industriell och teknologisk bas, oberoende av auktoritära regimer och sårbara leveranskedjor.

Hotbilden har dessutom förändrats. I takt med att traditionella konflikter kompletteras av informationspåverkan och cyberoperationer, växer en ny verklighet fram: hoten är inte längre enbart militära, de är i allt högre grad digitala, sociala och psykologiska.

Samtidigt som Europa fördjupar sitt försvarssamarbete, möter vi en växande konkurrens från de så kallade CRINK-länderna: Kina, Ryssland, Iran och Nordkorea. Dessa aktörer fyller systematiskt det maktvakuum som uppstår när USA trappar ned sitt engagemang i internationella institutioner och utvecklings-samarbeten. De agerar inte enbart genom militär makt, utan i allt högre grad genom informationspåverkan och digitala angrepp.

Gemensamt för dessa regimer är ett offensivt agerande i det digitala rummet. Desinformation används systematiskt för att underminera förtroendet för demokratiska institutioner, splittra EU och skapa misstro mot både Nato och nationella ledarskap. I denna verklighet har informationsarenan blivit en strategisk försvarslinje där sanning, tillit och sammanhållning måste försvaras med samma allvar som territorium och infrastruktur.

Detta understryker att Europas säkerhet inte enbart kan vila på militära allianser. Den måste botten i bred motståndskraft; social, teknologisk och politisk. Ett starkt och samordnat Europa är i sig ett motdrag mot de krafter som aktivt arbetar för att försvaga demokratier inifrån.

Mot den bakgrunden framstår Europas beroende av externa leverantörer, för försvarsmateriel, läkemedel, energi och avancerad teknik, som en kritisk sårbarhet. Pandemin och kriget i Ukraina har visat hur skört ett system blir utan inhemsk produktion och diversifierade försörjningskedjor.

Strategisk autonomi kräver därför ett politiskt skifte: från fokus på kostnadseffektivisering till satsningar på kapacitetssupplegning. Det handlar inte om protektionism, utan om långsiktig säkerhet och beredskap.

Europa står inför en ny roll – inte enbart som fredsprojekt eller handelsunion, utan även som säkerhetspolitisk aktör.

En aktör med förmåga att ta ansvar, stå emot påverkanskampanjer och bidra till stabilitet i sin omvärld. Det kräver bland annat ökade investeringar i cybersäkerhet, självständiga mediekanaler och europeiska forskningsinitiativ inom teknik och försvar.

Storbritanniens premiärminister Sir Keir Starmer och försvarsminister John Healey betonade tydligt att landet är berett att ta ett större ansvar inom Nato, inte för att konkurrera med USA, utan som ett nödvändigt svar i en tid då inga tomrum får uppstå i säkerhetsarbetet. När någon drar sig tillbaka, måste andra ta vid.

En återkommande insikt var att relationen mellan EU och Storbritannien har blivit viktigare än någonsin. Diskussionerna visade en tydlig och pragmatisk enighet. Säkerhetsfrågor låter sig inte begränsas av institutionella ramar. Oavsett om samarbetet sker inom Nato eller genom bilaterala initiativ, ses europeisk samverkan inte bara som önskvärd, utan som allmer nödvändig.

Särskilt fokus låg på den östra flankens säkerhet, där samverkan mellan Storbritannien och länder som Sverige, Finland, Tyskland och Polen, samt de baltiska länderna, lyftes som avgörande. Sverige omnämndes inte enbart som ny medlem i Nato, utan även som exempel på demokratisk motståndskraft. Vår försvarsvilja, debattklimat och breda politiska förankring lyftes fram som styrkor, faktorer som skapar legitimitet och uthållighet i en tid av växande hot. Tonläget var präglat av samarbetsvilja, framtidstro och realpolitiskt ansvar, med insikten att Europa inte har råd att vara splittrat i en tid av tilltagande geopolitisk oro.

London växte inte bara en beskrivning av nuläget fram, utan även konturerna av en ny säkerhetsordning. Europa måste nu investera strategiskt i sin egen kapacitet, inte bara militärt, utan även industriellt, teknologiskt och socialt. Demokratier, stora som små, behöver visa motståndskraft: genom sammanhållning, informationsberedskap och politisk uthållighet.

Budskapet från London Defence Conference 2025 var entydigt, Europas säkerhet kräver strategiskt ledarskap och egen handlingskraft.

Anna Jäderström är ekonomhistoriker och grundare av Anday, ett konsultbolag som verkar i gränslandet mellan försvar, teknologi och geopolitik.

Ukraina – Perpetuum mobile eller?

*Ännu har varken Ukraina eller Ryssland gett avkall på, eller indikerat, att man är villig att kompromissa om sina krigsmål. Så länge detta inte sker torde en förhandlingslösning inte bli fallet, skriver **Jörgen Elfving**.*

Sedan februari 2022 pågår ett krig i Europa. Ett krig vars slut ännu inte kan skönjas. När, och hur, det slutar är det endast ryska bedömare som med bestämdhet uttalar sig om: i närtid med ett ukrainskt nederlag där Ryssland når sina krigsmål.

DAVID MOT GOLIAT

Kriget i Ukraina kan liknas vid Davids kamp mot Goliat där Davids slunga ersatts av obemannade farkoster, initiativförmåga och kreativitet. Något de ukrainska drönerattackerna den 1 juni mot fem ryska flygbaser, *Operation Spindelnät*, är exempel på. Drönarna som smugglats in i Ryssland monterades i containrar vilka sedan lastades på lastbilar och transporterades till i närheten av de aktuella flygbaserna. När lastbilarna, vars förare var ovetande om den last man hade, stannade nära flygbaserna öppnades containerns tak och drönarna flög mot sina mål och slog ut eller skadade flera strategiska bombflygplan samt möjligen även stridsledningsflygplan av typen A-50.

Under våren har gång efter annan nämnts en förestående större

rysk offensiv, ofta beskriven som en kraftsamlad och samordnad operation vilket inte blivit fallet.

Ukraina kan
knappast
acceptera land-
avträdelser vilket
inte heller är
möjligt enligt
konstitutionen.

I stället engageras de ukrainska styrkorna i princip utmed hela frontlinjen med kraftsamling till Donetsk oblast. Något som återspeglas i ett nyligen gjort uttalande av den ryske presidenten, "Våra trupper avancerar längs hela kontaktlinjen – överallt: i gränsområdet, i Donetsk, i Luhansk, i Zaporizjzja, i Kherson – överallt, i alla sektorer". Otivelaktigt har de ryska

styrkorna tagit terräng i östra Ukraina. Anfallstakten imponerar dock inte, även om 196 km² tagits 5–12 augusti, mer än en och en halv gång terrängvinsten än under perioden dessförinnan, 29 juli–5 augusti. Nyhetsbyrån TASS uppger också att mer än 200 samhällen "befriats" sedan årsskiftet. Flera av dessa är inte särskilt betydande, några hundra eller färre invånare i början av 00-talet, där varje "befriande" framställs som en stor seger följt av ett medaljregn över "befriarna". Bland de samhällen som "befriats" kan det även vara fråga om att ha "tagit terräng på kredit", att chefer på lägre nivå rapporterar om att terräng/samhällen tagits trots att så icke är fallet.

TERRÄNG TAS

Att den ryska sidan under senare tid tagit mer terräng kan ha flera olika förklaringar:

- Bristande stridsvärde och förmåga hos de ukrainska förbanden, vilka är underbemannade.
- Den ryska operationsavsikten, som enligt ukrainska uppgifter, är att

AVLÄGSEN FRED

I nuläget, och på kort sikt, synes en vapenvila och fredsprocess eller ett militärt avgörande som mindre sannolikt. Vad avser en förhandlingslösning ger Ryssland sken av att vara förhandlingsvilligt, men strävar efter ett militärt avgörande i syfte att nå sina krigsmål och mötet mellan Trump och Putin den 15 augusti var en seger för Putin. Han kom in från kylan, fotograferades tillsammans med Trump på röda mattan och delade bil, scen, handslag och leenden med honom. Dessutom undgick han de ytterligare sanktioner som USA sagt skulle införas mot Ryssland.

Vid mötet ska Putin, som ett villkor för att avsluta kriget, ha krävt att Ukraina drar sig tillbaka från Donetsk och Luhansk oblast och erbjöd sig att avbryta ytterligare framryckningar och frysa frontlinjen i Kherson och Zaporizhzhia oblast. Trump, å sin sida, har övergett planerna på ett omedelbart eldupphör, som han förespråkade i månader, och anslöt sig istället till den ryska synen för

att få ett avslut på kriget – att driva igenom ett långtgående avtal innan striderna upphör. Det verkar nu som om Trump söker lägga en stor del av ansvaret på Kiev och Europa där Ukraina sannolikt kommer att utsättas för ökat tryck från USA för att nå en fred, på de ryska villkoren?

I nuläget, och på kort sikt, synes en vapenvila och fredsprocess eller ett militärt avgörande som mindre sannolikt.

Ukraina kan knappast acceptera landavträdelser, vilket inte heller är möjligt enligt konstitutionen och det

återstår att se hur fredsprocessen utvecklar sig. Ännu har varken Ukraina eller Ryssland gett avkall på, eller indikerat att man är villig att kompromissa om, sina krigsmål. Så länge detta inte sker torde en förhandlingslösning inte bli fallet. Så sannolikt lär vi fortsatt se vad vi idag ser utmed frontlinjen och bortom denna – modesta ryska terrängvinster, ukrainska motanfall samt ömsesidiga robot- och drönarattacker av varierande intensitet. Dock kan ett slut på kriget, genom att endera parten utmattas eller eskalerar konflikten, ej uteslutas medan en frusen konflikt synes mindre sannolik grundat på erfarenheterna av situationen i Donbass efter 2015.

Jörgen Elving är överstelöjtnant och bl a tidigare chef för arméns underrättelseskola.

Fortsatt ödeläggelse, skador på människor och infrastruktur och död är fortsatt att vänta för Ukrainas invånare.
Foto: Drop of Light / Shutterstock.com.

Potentialen för militär integration mellan de nordiska länderna är, som författaren belyser, betydande. Illustration: ClearDesign.se.

Enade vi stå – söndrade vi falla?

Nordisk försvarsintegration i nytt ljus¹

*De nordiska länderna behöver inte enbart prioritera egen styrkeuppbyggnad och gemensam integration i Natos kommandostruktur, de måste dessutom lägga handling bakom tankarna om militär integration i Norden, skriver **Håkan Edström**.*

Efter att Donald Trump åter tillträtt som USA:s president har den strategiska relevansen av ett nordiskt försvarssamarbete hamnat i ett nytt ljus. USA:s engagemang i Nato kan inte längre tas för givet och det finns inga garantier för amerikanska förstärkningar till Europa. De nordiska länderna behöver således inte enbart prioritera egen styrkeuppbyggnad

och gemensam integration i Natos kommandostruktur, de måste dessutom lägga handling bakom tankarna om militär integration i Norden. Artikeln exemplifierar potentiella åtgärder inom var och en av de tre försvarsgrenarna. I kommande tre avsnitt presenteras mark-, sjö- respektive luftoperativa perspektiv på den nordiska försvarsintegrationen.

I det fjärde och avslutande avsnittet sammanfattas resonemanget.

MARKOPERATIV INTEGRATION

Multinationell integration av högre arméförband är ingen ny företeelse i Nato. Tyskland och Nederländerna har t ex organiserat en gemensam kår och integrerat nederländska brigader i tyska divisioner. Än så

1) Denna artikel bygger bland annat på tre artiklar som författaren för närvarande har under publicering i Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift.

länge har potentialen för motsvarande integration mellan de nordiska länderna inte berörts offentligt. Tvärtom talas istället om upprättandet av en nationell svensk division trots de cirka 150 milen mellan brigaderna i Boden och Revinge.

Lägger man ut en karta över Norden, suddar ut gränserna mellan de nordiska länderna, markerar strategiskt viktiga områden såsom Öresund och Nordkalotten liksom landsgränsen mot Ryssland, och därefter placerar ut de nordiska brigaderna som finns uppsatta då den aviserade styrkeuppbyggnaden väl är genomförd, skulle rationaliteten i att skapa gemensamma nordiska divisioner framstå som självklar.

Längs gränsen mot Ryssland skulle den finska armén var kraftsamlad till landets södra delar. I de norra gränsområdena skulle den norska Finnmarksbrigaden och den finska jägarbrigaden i Sodankylä framstå som solitärer och således utgöra ett första exempel på en potentiell samnordisk division. På Nordkalotten skulle norska Brigade Nord och den svenska I19-brigaden utgöra ett andra exempel medan den norska Brigade Sør och den svenska P4-brigaden skulle utgöra ett tredje exempel i Oslo–Göteborg-regionen. Vid Öresund skulle den svenska P7-brigaden i Skåne och de danska brigaderna på Själland och Jylland utgöra ett fjärde exempel.

Medan den finsk-norska divisionen förmodligen borde underställas en finsk kår, vilket skulle innebära att Finland ledde den initiala striden längs hela gränsen mot Ryssland, skulle de tre övriga samnordiska divisionerna kunna integreras inom ramen för en gemensam skandinavisk armékår. Denna kår skulle förmodligen utgöra det primära förstärkningsalternativet till den finska armén. Genom ökad integration av de nordiska markstridskrafterna skulle man eventuellt avsaknad av allierad undsättning kunna kompenseras.

SJÖOPERATIV INTEGRATION

Till skillnad från den markoperativa arenan så går det inte att betrakta Norden som ett samlat sjöoperativt område. Här handlar det i stället om bihavet Östersjön respektive Norska havet och Barents hav. Utmaningen är således att disponera de samlade nordiska sjöstridskrafterna optimalt ur ett överordnat strategiskt perspektiv. Medan det förra området är att betrakta som litoralt utgör det andra ett gränsområde mellan två oceaner. En annan viktig utgångspunkt utgörs av lärdomar från kriget mellan Ryssland och Ukraina, t ex att större örlogsfartyg är sårbara för drönare i bihav som Svarta havet.

Det är ytterst angeläget att åtgärder, som de vilka berörts i artikeln, värderas utifrån ett säkerhetspolitiskt, militärstrategiskt och operativt perspektiv.

Styrkejämförelser mellan Ryssland och den samlade kapaciteten hos enskilda Natomedlemmar i respektive område kan ge ytterligare vägledning för hur de nordiska sjöstridskrafterna bör nyttjas.

Givet dessa förutsättningar borde Finland och Sverige fortsätta det påbörjade bilaterala samarbetet genom att integrera sina sjöstridskrafter med Polen och de baltiska staterna snarare än med övriga nordiska länder. Om dessutom de danska och tyska örlogsfartyg som

saknar högsjökapacitet bidrog till en samlad östersjöflotta skulle de danska och tyska dito med sådan kapacitet i stället kunna fokusera på Nordatlanten/Ishavet och integration med den norska flottan. Sjöoperativt borde det således snarare handla om rationellt resursanvändande och samarbeten med andra, icke-nordiska, Natomedlemmar, än om en strikt nordisk integration.

LUFTOPERATIV INTEGRATION

Redan våren 2023 gav de nordiska flygvapencheferna en avsiktsförklaring att integrera sina luftstridskrafter så djupt att de skulle kunna operera som ett enda flygvapen. Hur denna integration var tänkt att genomföras klargjordes dock inte. Tankar om ett gemensamt nordiskt luftmaktskoncept utgåendes från en gemensam ledningsförmåga och lägesbild samt gemensamt baseringskoncept har presenterats, liksom planer på ett fördjupat samarbete avseende utbildning och övning. Detta kan knappast betecknas som detsamma som *together as one force*. Sålunda kvarstår en lång rad utmaningar. Vilka integrationsalternativ finns t ex att tillgå?

Grovt sett finns tre huvudprinciper att basera luftoperativ integration på: funktionell, spatial och temporal. Då den svenska Luftförsvarskommittén presenterade sitt slutbetänkande angavs olika luftoperativa funktioner som ett flygvapen ansågs behöva kunna utföra. Dessa bestod bl a av luftförsvaret och markmålsbekämpning. Rimligen måste ett gemensamt nordiskt flygvapen kunna lösa samtliga av kommittén identifierade funktioner, men knappast var och en av de nationella luftstridskrafterna. Rollfördelning på funktionella grunder utgör således ett integrationsalternativ. Det är också rimligt att anta att då samtliga nordiska länder nu är Nato-medlemmar så har de nationella luftrummen upphört att utgöra spatiala begränsningar. Ansvarsfördelningen behöver dessutom inte nödvändigtvis utgå från defensiva

aspekter, dels från det nordiska luftrummet, utan kan även utgå från offensiva aspekter, dels från motståndarens territorium. Ansvarsfördelning baserad på *spatiala* grunder utgör mera ett andra integrationsalternativ. Rollfördelning baserad på *temporal* grunder är det tredje alternativet. Under andra världskriget bombade till exempel amerikanerna Tyskland under dagtid och britterna under nattetid. Båda utförde således samma funktion i samma luftrum men under skilda tider.

Här är det viktigt att notera att medan de danska och norska flygvapnen är organiserade utifrån funktionella principer, så baseras organiserandet av de finska och svenska dito på en blandning av funktionella och spatiala. Det danska flygvapnet utgör här en ytterlighet där de tre flygande enheterna opererar från separata baser med Air Transport Wing från Ålborg, Fighter Wing från Skrydstrup och Helicopter Wing från Karup. Det finska flygvapnet utgör den andra

ytterligheten där Lapplands och Karelen flygflottiljer vardera ansvarar för en stridsflygdivision och en huvudcentral för stridsledning över olika delar av det finska luftrummet. En initial luftoperativ åtgärd bör således vara att fastslå vilken integrationsprincip det samlade nordiska flygvapnet ska utgå ifrån.

AVSLUTANDE RESONEMANG

Det är viktigt att poängtera att integrationsåtgärderna inom de olika försvarsgrenarna inte får ske i ett taktiskt vakuum. Tvärtom är det ytterst angeläget att åtgärder, som de vilka berörs i artikeln, värderas utifrån ett säkerhetspolitiskt, militärstrategiskt och operativt perspektiv. Säkerhetspolitiskt kan det till exempel handla om alternativens förmåga att leva upp till ingångna internationella avtal och då inte enbart kopplat till Nato utan även till bland annat Defence Cooperation Agreement (DCA) med USA och Joint Expeditionary Force (JEF) med främst Storbritannien. Militärstrategiskt kan det till exempel handla

om förmågan att upprätthålla trovärdig avskräckning utan ytterligare externt stöd. Här handlar det dessutom om att nå politisk enighet bland de fem länderna huruvida den gemensamma avskräckningsstrategin ska utgå från principerna för *deterrence by denial* eller för *deterrence by retaliation*. Operativt handlar det bland annat om de olika försvarsgrenarnas förmåga att ge understöd till operationer på andra arenor än den egna. För att hindra att (över)ambitiösa försvarsgrenschefer går i kontraproduktiv riktning, alternativt visar oförmåga att förstå den nya strategiska situationen, krävs tydliga säkerhetspolitiska och militärstrategiska direktiv. Det är således hög tid att lägga konkret handling bakom ambitionen om fördjupad nordisk militär integration.

Håkan Edström är professor (II) i Militärstrategi vid Luftkrigsskolan i Trondheim samt docent i statsvetenskap med inriktning säkerhetspolitik och strategi vid Försvarshögskolan i Stockholm.

Nordisk integration inom försvarsområdet är en viktig politisk fråga där det för närvarande verkar finnas stor samsyn. Foto: Emma Virkkunen / Finlands försvarsministerium.

Läget på Natos nordöstra flank

Ryssland satsar på att kraftigt stärka sin militära förmåga. Foto: Free Wind 2014 / Shutterstock.com.

*Mental styrka och mod krävs från det västeuropeiska politiska ledarskapet. Detta tillsammans med förmåga att snabbt agera vid kommande säkerhetspolitiska utspel och situationer, skriver **Mats Ström**.*

Det säkerhetspolitiska läget i världen är osäkert och oförutsägbart. Turbulensen kommer att bestå under överskådlig tid. Det påverkar oss alla! Det säkerhetspolitiska läget i Östersjöregionen är bara en del av en global maktkamp som pågår här och nu.

Maktbalansen mellan USA och Kina kan betecknas som instabil. Förenta

staterna koncentrerar därför sina militära och säkerhetspolitiska ansträngningar mot den indopacifiska regionen (Indiska oceanen/Stilla havet). Dock splittrar situationen i Ukraina och Mellanöstern de amerikanska möjligheterna att maktkoncentrera till denna region.

Intresset för Arktis-regionen ökar. Klimatförändringarna bidrar till att

kunna utvinna viktiga strategiska råvaror och öppnar upp för att bedriva oceangående sjöfart. Kina ser Nordostpassagen som en del av "Sidenvägen". Områdets militärstrategiska betydelse växer eftersom vapenutvecklingen möjliggör långdistansbekämpning med hypersoniska och ballistiska vapensystem. Den ryska ubåtsbaserade andraslagsförmågan är ett kärnvapenhot som är

främst riktat mot Nordamerika. För USA är området avgörande för landets säkerhet. Detta uttrycks särskilt i USA:s arktiska strategi från 2024.¹

Från Barents hav i norr till S:t Petersburgs- och Moskva-områdena i söder ligger det ryska imperiets tyngdpunkt. Ryssland upplever de västerländska demokratierna som sin huvudmotståndare. Därför utgör Ryssland ett militärt hot mot Natos säkerhet och mot fred och stabilitet i det euroatlantiska området. Även om Ryssland försvagas kommer landet ändå att utgöra ett tillräckligt stort militärt hot mot Norden och Baltikum.

RYSSLAND RUSTAR I VÄSTER

Samtidigt som Ryssland för krig i Ukraina, förbereder landet en omfattande reform av de väpnade styrkorna. Målsättningen är att utöka med 350 000 till 1,5 miljoner man och därmed kunna organisera nya förband och ledningsstrukturer. Styrketillväxten sker främst inom armén.

Reformen innebär att Västra militär-distriktet har delats upp i Leningrads och Moskvans militärområde. I de två militärområdena bedöms 2030, en till två fristående armékårer och fem arméer vara utgångsgrupperade.

Leningrads militärområde, som verkar i Finlands närhet, planeras genomgå en märkbar förstärkning. Armékåren i Kolaområdet kommer att förstärkas till en armé, en helt ny armékår ställs upp i Karelen och många brigader omvandlas till divisioner. Då de ovan nämnda förändringarna har slutförts, växer styrkan för trupperna i Finlands närområde sannolikt från cirka 30 000 till cirka 80 000 soldater.²

NATO SUMMIT

Vid Nato Summit i Haag 24 och 25 juni i år beslutades att senast 2035 ska 3,5 % av respektive nations BNP avdelas för militära satsningar och ytterligare 1,5 % till infrastruktur-satsningar, försörjningsberedskap och civilt försvar. Med dessa satsningar bedöms att de nya regionala försvarsplanerna kan effektueras,

Samtidigt som Ryssland för krig i Ukraina, förbereder landet en omfattande reform av de väpnade styrkorna.

under förutsättning att USA fortsatt avdelar väsentlig militär styrka för Europas försvar. Det får inte råda något tvivel om att Nato vill och kan avvärja ett ryskt anfall, även inne på ryskt territorium. Det måste också visas i ord och handling att alliansens Östersjönationer står enade och fast beslutna att bekämpa en rysk aggression.

NATOS OPERATIVA FÖRMÅGA

Det bedöms att Nato idag snabbt kan etablera överlägsenhet till sjöss och i luften. Däremot måste Nato öka sin kapacitet och förmåga att mobilisera och sätta in kraftfulla markstyrkor. Ett krig i Europa avgörs sannolikt på marken. För det krävs tillräckligt stora förbandsvolymer

som kan genomföra högintensiva markoperationer. Det blir avgörande att kunna operera och strida inom divisions- och armékårs ram. Endast inom ramen för dessa organisationsstrukturer kan optimal orkestrering av alla funktioner och förmågor och över domänerna effektivt genomföras. I Västeuropa saknas ett tiotal armédivisioner och därtill fyra till fem armékårstaber. I Västeuropa saknas inte bara manöverbataljoner utan en stor mängd kvalificerade understöds- och bekämpningsförband på divisions- och kärnivå.

På Natos nordöstra flank, där de nordiska och baltiska länderna ligger, har beslut tagits om ökade satsningar på markstridskrafterna. Frågan är om satsningarna är tillräckliga och att förbanden har tillräcklig eldkraft, för att tidigt hindra ett ryskt markanfall. I tidsperspektivet 2030 krävs att alliansens gemensamma markstridsförmåga, på den europeiska kontinenten, markant har ökat så att den ryska dito säkert kan nedgraderas.

Det som händer i världen just nu är inte linjärt och förutsägbart. I stället ser vi en dynamisk och volatil utveckling. Mental styrka och mod krävs från det västeuropeiska politiska ledarskapet, detta tillsammans med förmåga att snabbt agera vid kommande säkerhetspolitiska utspel och situationer. Utan västeuropeisk insikt om behovet av sammanhållning och gemensamt agerande kommer det bli svårt att vinna kampen om ett starkt, fritt och demokratiskt Europa.

Mats Ström är brigadgeneral.

1) USA:s försvarsdepartement. (21 juni 2024). 2024 ARCTIC STRATEGY. media.defense.gov/2024/Jul/22/2003507411/-1/-1/0/DOD-ARCTIC-STRATEGY-2024.PDF

2) Finlands försvarsmakt. (2025). *Finlands Militära Underrättelseöversikt 2025*. puolustusvoimat.fi/sv/-/militara-underrattelsejtansten-2025-har-publicerats

Den sårade soldaten ska tas omhand, oaktat denne är vän eller fiende. Foto: PRESSLAB / Shutterstock.com.

Folkrätt i krig och fred

*Min fiende i vapen är min fiende i vapen, men den sårade, fången, den civile är min broder. En människa är en människa, det är grunden, skriver **Christian Braw**.*

Folkrätten berör folkens förhållande till varandra. Folkrätten finns nedlagd i fördragsrätten. Den innebär att stater har förbundit sig att följa folkrätten i angivet avseende, t ex vad gäller behandling av krigsfångar. Fördragsrättens konventioner är i många fall en kodifiering av sedvanerätten. Den i sin tur utgår ofta från ett gemensamt moraliskt medvetande i hela mänskligheten. Det beskrivs ofta som naturrätt. EU:s lagstiftning bygger på naturrätten. I de flesta stater ingår folkrätten i den nationella lagstiftningen. Eftersom folkrätten är överstatlig innebär det att en rysk eller israelisk krigsförbrytare kan gripas och lagföras på svensk mark.

DIPLOMATI OCH HANDEL

I fördragsrätten finns t ex folkrättsliga bestämmelser, som berör diplomaters ställning i krig och fred. Det finns bestämmelser som har att göra med handelsförbindelser. För Sveriges del var det under första och andra världskriget viktigt att en neutral stat har rätt att handla med de olika krigförande staterna, en rätt som ifrågasattes av de allierade i båda krigen.

Den svenska handeln med Tyskland 1939–1945 var ingalunda ett avsteg från neutraliteten. Den var tvärtom en folkrättsligt garanterad rättighet.

HUMANITÄRT ARBETE

En annan, mycket viktig del av folkrätten, berör Röda korset. Dess upprinnelse var den schweiziske affärsmannen Henri Dunants upplevelse av efterspelet till slaget vid Solferino 1859. De österrikiska förlusterna var enorma med 14 000 stupade och sårade. De sårade lämnades helt utan vård. Det är vid åsynen av detta massiva lidande, som Henri Dunant utropar sina berömda ord: "Tutti fratelli! Tutti fratelli! – Alla är bröder!" Detta är själva grundinsikten för folkrätten i krig. Min fiende i vapen är min fiende i vapen, men den sårade, fången, den civile är min broder. En människa är en människa, det är grunden.

Under olika namn, Röda Korset, Röda Halvmånen o s v, är Röda Korset idag en världsomspännande övernationell och folkrättsligt skyddad organisation, både i fred och i krig. Röda Korset står för sjukvård, nödhjälp, skydd av fångar och fångutväxling. Varje angrepp på Röda Korsets personal och verksamhet är ett folkrättsbrott.

Fördragsrättens konventioner är i många fall en kodifiering av sedvanerätten.

FOLKRÄTT OCH DISTINKTION

Folkrätten i krig bygger på några enkla principer, som alla kan lära sig. Den första är *distinktion*. Den innebär att det i krig finns grupper, som måste åtskiljas från varandra och bemötas på olika sätt. Min fiende är min fiende, och honom har jag rätt och plikt att bekämpa. Men även här finns begränsningar. En sådan gäller förbjudna vapen, t ex dum-dumkulor, d v s kulor som exploderar när de träffar ett mänskligt mål. Syftet med en sådan begränsning är att undvika onödigt lidande. Det är soldatens plikt att slå ut landets fiende, men däremot är det inte hans plikt att åsamka honom så mycket lidande som möjligt. Det ligger i sakens natur att denna begränsning är ömsesidig och alltså gäller båda parter i en konflikt. Det betyder att båda sidor har nytta av att följa folkrätten.

Distinktionen åtskiljer två huvudgrupper: stridande och icke-stridande. För att räknas som stridande krävs att man bär vapnet synligt, har någon form av igenkänningstecken, står under ansvarigt befäl och själv följer folkrätten. Uppfyller man detta ska man som sårad eller fånge behandlas enligt folkrätten.

Icke-kombattanter, icke-stridande, är sårade och tillfångatagna soldater samt alla civila. Dessa är skyddade personer och ska föras ut ur stridszonen. De får inte utsättas för övergrepp eller kränkningar, oavsett nationalitet.

FOLKRÄTT OCH PROPORTION

Distinktion är alltså folkrättens första princip. Den andra är *proportion*. Det måste finnas en försvarbar proportion mellan den militära nyttan och den åstadkomna skadan. Den engelske flyggeneralen Arthur Harris, Bomber Harris, skulle idag blivit efterspanad som krigsförbrytare om han hade begått något som bombningen av Dresden med 300 000 döda. Det är proportionsprincipen som bidragit till att den israeliske flygvapenchefen nu är efterspanad som krigsförbrytare.

FOLKRÄTT OCH NÖDVÄNDIGHET

En tredje, mer svårfångad princip för folkrätten är *nödvändighet*. Det innebär att det för att uppnå det nödvändiga målet, t ex Berlins erövring, inte fanns någon annan möjlighet än den som ledde till stora skador på civilbefolkningen. Vi kan ta som exempel ödeläggelsen av Demmin 1945 med åtföljande övergrepp på civilbefolkningen, framförallt kvinnorna. Det fanns inget militärt nödvändigt vad gäller Berlins erövring. Demmin var ett klart folkrättsbrott. Ett annat fall är sänkningen av flyktfartyget Wilhelm Gustloff 1945, den största katastrofen i Östersjöns historia med 10 000 liv som offer. Den sovjetiske ubåtskaptenen Alexander Marinesko är utan tvekan krigsförbrytare. Från sovjetisk sida har man pekat på att det även fanns militär personal på fartyget, vilket skulle ändrat fartygets folkrättsliga status. Förlusten i människoliv var dock så oerhörd att den invändningen väger lätt.

Christian Braw är docent, präst i Svenska kyrkan och tidigare fältpräst och folkrättsinstruktör.

Foto: Linn Hedrén.

Försvarsungdom – Totalförsvarets framtid

Alexander Eklund, avdelningschef
Försvarsutbildarna Strängnäs ungdomsavdelning.

I början av sommaren fick jag en aning skeptisk men motiverad fråga av min kompanichef som undrade vad den frivilliga militära ungdomsverksamheten bidrar med till just Försvarsmakten. Jag själv som varit försvarsungdom, och numera är avdelningschef för Försvarsutbildarna Strängnäs ungdomsavdelning, blev aningen ställd av frågan men kom snabbt fram till att det inte är just Försvarsmakten som ungdomsverksamheten ämnar bidra till. Inte enbart.

Under kalla kriget försåg ungdomsverksamheten främst det militära försvaret med unga ledare som redan före inryckningen testat sitt ledarskap via de frivilliga försvarsorganisationerna. Idag förser vi inte bara det militära försvaret med unga ledare utan hela totalförsvaret. Fokuset har flyttats till att försvarsungdomen ska ha en bredare plattform att utgå ifrån där fler organisationer än Försvarsmakten står i centrum för framtida yrkesval.

Min personliga målsättning som avdelningschef för Försvarsutbildarna Strängnäs ungdomsverksamhet är att ge ungdomarna så goda förutsättningar jag bara kan till att bli riktigt goda samhällsmedborgare. Jag vet att alla inte kommer att göra värnplikt och av de som gör värnplikt är det inte alla som tar anställning efter denna. Det finns därför inget självändamål med att försöka forma ungdomarna till soldater vid femton års ålder likt 30-talets Tyskland. Däremot kan jag forma ungdomarna till att anamma en god värdegrund, att stå upp för sig själva och

för andra, att passa tider och ha kontroll på sin utrustning, att lära sig stoppa blödningar och ge hjärt-lungräddning, att klara sig ute i naturen och vara kreativa med det lilla de har att tillgå, att lära känna sig själva och varandra under kontrollerade men utmanande former, att känna stolthet i vad de kan åstadkomma tillsammans och framför allt hur man är en god medmänniska. Eller allt som karakteriserar en god kamrat. Allt detta och mer därtill är faktorer som jag personligen tror skapar några av de bästa förutsättningarna för att utveckla goda samhällsmedborgare som redan i ung ålder kan göra stor nytta i samhället.

En sådan försvarsungdom lämnar jag gladeligen över vid 18 års ålder till Försvarsmakten, hemvärnet, polisen, kustbevakningen, sjöräddningen, räddningstjänsten eller sjukvården men även till andra aktörer och myndigheter med viktiga samhällsuppdrag. I princip vilken samhällsaktör som helst för jag vet att försvarsungdomen har en god grund att stå på och kommer att göra skillnad dit den kommer med de erfarenheter den har med sig från ungdomsverksamheten.

Frågan är därför inte vad den militära ungdomsverksamheten bidrar med till just Försvarsmakten utan vad den bidrar med till totalförsvaret och samhället i stort, där svaret kort och gott lyder: en god samhällsmedborgare som gör skillnad dit den kommer.

Stöd AFF

– Bli medlem nu!

För 350 kronor/år får du fyra nummer av
Vårt Försvar och kallelser till föreningens aktiviteter
(t o m 25 år är medlemsavgiften 100 kronor/år).

Inbetalning sker till plusgiro 12711-8
alt bankgiro 482-8885 eller Swish 1234656641.

Ange:

Namn

Adress

Telefon

E-postadress

Ålder

**Mer information finns
på föreningens hemsida**

www.aff.a.se

aff
FÖR FRED, FRINET, FRAMTID

Allmänna Försvarsföreningen, aff, är en ideell förening
som har genomfört verksamhet och publicerat denna tidskrift
sedan 1890!

aff är fristående från myndigheter och politiska partier och
föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets-
och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner
och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta
såväl militära som andra former av samhällshot.

B **Posttidning**
Ej retur

Foto: Kedadome / Shutterstock.com.